

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

სოციალურ და ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის
პოლიტიკის მეცნიერების სადოქტორო საგანმანათლებლო პროგრამა

ხვიჩა ხოზრევანიძე

ტალიბანი და ავღანეთის სახელმწიფოს გამოწვევები

პოლიტიკის მეცნიერების დოქტორის აკადემიური ხარისხის

მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაციის

ავტორეფერატი

თბილისი, 0141, საქართველო 2024

სამეცნიერო ნაშრომი შესრულებულია კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის სოციალურ და ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის პოლიტიკის მეცნიერების სადოქტორო საგანმანათლებლო პროგრამაზე.

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

მაია კაპანაძე

ისტორიის დოქტორი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ოფიციალური რეცენზენტები:

თამარ კიკნაძე

პოლიტიკის მეცნიერებათა დოქტორი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პროფესორი

სიმონ გურეშიძე

ისტორიის დოქტორი. აკად. გ. წერეთლის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის შუა და ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნების ახალი და უახლესი ისტორიის განყოფილების მკვლევარი

ოფიციალური ექსპერტები:

დავით კუხალაშვილი

ისტორიის დოქტორი, პროფესიული უსაფრთხოების დოქტორი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ლილი ხარჩილავა

საერთაშორისო ურთიერთობების დოქტორი.

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი
დისერტაციის დაცვა შედგება 2024 წლის 27 ნოემბერს, 15:00 საათზე, კავკასიის

საერთაშორისო უნივერსიტეტის სოციალურ და ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის პოლიტიკის მეცნიერების სადოქტორო საგანმანათლებლო პროგრამის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე.

მისამართი: 0141, თბილისი, ჩარგლის ქუჩა N 73, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პირველი კორპუსი, 305-ე აუდიტორია.

დისერტაციის გაცნობა შესაძლებელია კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში.

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი: კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი ქეთევან შოშიაშვილი.

ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

საკითხის წინაპირობა და თემის აქტუალურობა

ავღანეთის საკითხი დიდი ხანია მსოფლიო ყურადღების ეპიცენტრშია. თემა განსაკუთრებით გააქტიურდა, მას შემდეგ, რაც ქვეყანაში საბჭოთა კავშირის ჯარი შევიდა. პარალელურად, გასული საუკუნის 90-იან წლებში ავღანეთში გააქტიურდნენ ისლამისტები, რის შემდეგაც ქვეყნის პოლიტიკურ ასპარეზზე გამოჩნდა ისლამისტურ-ტერორისტული ორგანიზაცია ტალიბანი, რომლის წევრებმაც წვრთნები პაკისტანსა და ირანში გაიარეს. პირველად ორგანიზაცია ხუთი წლის განმავლობაში მართავდა ავღანეთს, მათ მმართველობას წერტილი დაესვა 2001 წლის 11 სექტემბერს, ცნობილი ტერაქტის შემდეგ. თუმცა, ტალიბანი მაინც დარჩა ანგარიშგასაწევ ძალად ავღანეთში. აღნიშნული ორგანიზაცია ძლიერ წინააღმდეგობას უწევდა სამშვიდობო მისიას, აშშ-ის მეთაურობით - 20 წლის განმავლობაში. მიუხედავად არაერთი მცდელობისა, ტალიბების დამარცხება შეუძლებელი აღმოჩნდა. მას შემდეგ, რაც აშშ-ის ჯარები გამოვიდნენ ავღანეთიდან (2021 წლის სექტემბერში), პოლიტიკური ძალაუფლება კვლავ ტალიბანმა აიღო ხელში, რაც მოსალოდნელი იყო. აღნიშნული ორგანიზაცია კვლავ სერიოზულ გამოწვევად დარჩა, არა მხოლოდ ავღანეთის სახელმწიფოს, არამედ მსოფლიოს უსაფრთხოებისთვისაც. ეს არის ერთადერთი ქვეყანა მსოფლიოში, რომელსაც ისლამისტურ-ფუნდამენტალისტური ორგანიზაცია (ტალიბანი) მართავს.

ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე თემა აქტუალურია თანამედროვე ეპოქისთვის.

კვლევის მიზნები და ამოცანები

კვლევის მიზანია:

- ტალიბანი და ავღანეთის სახელმწიფო გამოწვევებისა და მისი ისტორიული საფუძვლების მეცნიერული კვლევა;
- პოლიტიკური ისლამის როლის ზრდა და ქვეყნის პოლიტიკაზე მისი გავლენის შესწავლა;
- ტალიბანის, როგორც პოლიტიკური ძალის მეცნიერული კვლევა.

კვლევის ამოცანა:

- ავღანეთის სახელმწიფოს ფორმირების ისტორიული და სოციალურ-პოლიტიკური საფუძვლების ანალიზი;
- ავღანეთის მონარქიული სახელმწიფოსა და მისი დასავლური პოლიტიკური ღირებულებების კვლევა;
- პოლიტიკური ისლამის, როგორც გარე ძალებისადმი რეზისტენციის მექანიზმის მეცნიერული შესწავლა;
- გარე აქტორების გავლენისა და ქვეყანაში პოლიტიკური არასტაბილურობის, როგორც სახელმწიფოებრიობის გამოწვევის შესწავლა და განხილვა;
- ორგანიზაცია ტალიბანის ჩამოყალიბების მიზეზებისა და მისი მმართველობის პირველი პერიოდის მეცნიერული კვლევა და ანალიზი;
- ქვეყნის დემოკრატიზაციის მცდელობა და ჰუმანიტარული ინტერვენციის შესწავლა;
- დემოკრატიზაციის კრიზისისა და ავღანეთის ახალი პოლიტიკური რეალობის მეცნიერული კვლევა და ანალიზი.

საკვლევი კითხვები

- რა თავისებურებებით გამოირჩევა ავღანეთის სახელმწიფოს ჩამოყალიბების პერიოდი?
- რამ განაპირობა ავღანეთში პოლიტიკური ისლამის როლის ზრდა და რა გავლენა იქონია ქვეყნის პოლიტიკაზე?
- როგორ მოქმედებს ტალიბების მიერ ქვეყნის მმართველობის კვლავ ხელში აღება ავღანეთის უსაფრთხოებაზე?
- რა ტიპის სახელმწიფოებრიობის პრობლემის წინაშე დგას ავღანეთი, ტალიბანის მმართველობის პირობებში?

ჰიპოთეზა

ორგანიზაცია ტალიბანი, უკვე დიდი ხანია, მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ავღანეთის სახელმწიფოს პოლიტიკურ ცხოვრებაში. მიუხედავად გარე აქტორების დიდი ძალისხმევისა, ამ ორგანიზაციის გავლენა და როლი ავღანეთის პოლიტიკურ ცხოვრებაში არ შესუსტებულა. პირიქით, ის მეტად გაძლიერდა და ბევრად უფრო ანგარიშგასაწევი ძალა გახდა, როგორც რეგიონული, ისე გარე აქტორებისათვის. ტალიბანის მიერ ავღანეთის ხელისუფლებაში კვლავ მოსვლის შედეგად, განხორციელდა ადამიანის (განსაკუთრებით ქალების) უფლებების სისტემური დარღვევა. ტალიბანმა მოახერხა ის, რომ მან შეძლო ურთიერთობების დამყარება სხვა ქვეყნებთანაც. ეს არის ნელი, მაგრამ მიმდინარე პროცესი, რითაც მათ მიერ იზოლაციონალიზმის პოლიტიკა უარყოფილ იქნა. ის მკაფიოდ გმობს ტერორიზმს და ძალადობას მსოფლიოში.

კვლევის საგანი და ობიექტი

კვლევის საგანს წარმოადგენს ავღანეთის პრობლემის შესწავლა - ტალიბების მიერ ხელისუფლების კვლავ ხელში აღების პირობებში და ამ ქვეყნის წინაშე მდგარი გამოწვევები.

კვლევის ობიექტი არის ტალიბანის პირველ და მეორე მმართველობის პერიოდებს შორის მსგავსებებისა და განსხვავებების შესწავლა. ასევე, ავღანეთის იმ პრობლემების წარმოჩენა, რომლებიც შესაძლოა შეექმნას სხვა ქვეყნებთან.

კვლევის თეორიული საფუძვლები

სადისერტაციო ნაშრომში გამოყენებულია სხვადასხვა სამეცნიერო და ისტორიული წყარო. საკვლევ საკითხთან მიმართებით განხილულია სხვადასხვა თეორია, რომელთა მეშვეობითაც გააანალიზებული და ახსნილია ავღანეთში განვითარებული პროცესები. ქვეყნის სპეციფიკიდან გამომდინარე, ნაშრომში გამოყენებულია **ჰუმანიტარული ინტერვენციის თეორია**¹. მისი გამოყენებით ახსნილია, თუ როგორ გაერთიანდა ჰეგემონური ძალის ქვეყნები და საერთაშორისო ორგანიზაციები ავღანელი მშვიდობიანი მოსახლეობის დასაცავად. მათ სურდათ ტერორისტული ორგანიზაცია ტალიბანის დასუსტება/განადგურება, რათა ჩამოეყალიბებინათ დემოკრატიული სახელმწიფო და მშვიდობიან მოსახლეობას მისცემოდა განვითარების საშუალება. **ჰეგემონური სტაბილურობის თეორია**² არის ყველაზე პოპულარული და გავლენიანი თეორია საერთაშორისო პოლიტიკური ეკონომიკის მიმართულებით, თანამედროვე ეპოქაში. საერთაშორისო ეკონომიკური წესრიგი მოითხოვს ჰეგემონური ან დომინანტი ძალის არსებობას, რომელიც ფართო მხარდაჭერას იღებს სხვა ქვეყნებისგან. გარე აქტორები და საერთაშორისო

¹ რობერტ არტი, რობერტ ჯერვისი, საერთაშორისო პოლიტიკა მუდმივი ცნებები და თანამედროვე საკითხები, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი 2011 წელი.

² Charles P. Kindleberger, *The World in Depression, 1929–1939*, University of California Press Berkeley and Los Angeles, Printed in the United States of America, 01 Jun, 1987.

ორგანიზაციები დაინტერესდნენ ავღანეთის სტრატეგიული ადგილმდებარეობითა და ბუნებრივი რესურსებით, რათა გაემყარებინათ ეკონომიკური პოზიციები აღმოსავლეთ რეგიონში. გარე აქტორებმა და საერთაშორისო ორგანიზაციებმა ქვეყნის სპეციფიკიდან გამომდინარე ნაწილობრივ შეძლეს მიეღწიათ მიზნებისთვის, თუმცა ჩინეთი წარმოებული პოლიტიკით დღემდე ახორციელებს ავღანეთში გარკვეული სახის ინვესტიციებს, რაც პოზიტიურად აისახება მის საერთაშორისო ვაჭრობის ეკონომიკურ მიმართულებაზე.

კვლევის მეთოდები

სადისერტაციო ნაშრომში გამოყენებულია თვისებრივი კვლევის მეთოდები:

- **კონტენტ ანალიზი** - გამოყენებულია, როგორც საშუალება სხვადასხვა ტიპის დოკუმენტებიდან, სამეცნიერო ჟურნალებიდან და სხვადასხვა სახის წყაროებიდან, მოპოვებული ინფორმაციის დამუშავებისა და სიღრმისეული ანალიზისათვის.
- **ისტორიული ანალიზი** - საფუძველზე შესწავლილია აღმოსავლეთ რეგიონის ჩამოყალიბებისა და განვითარების ფაქტორები, უძველესი პერიოდიდან - დღევანდელ დღემდე.
- **შემთხვევების შესწავლა (case study)** – კვლევის ჩატარებისას შევისწავლეთ ავღანეთის მდგომარეობა საერთაშორისო ურთიერთობების კრილში.
- **შედარებითი ანალიზი** - სხვადასხვა ტიპის მონაცემები დაჯგუფებულია და აღნიშნული მეთოდით განხილულია საკვლევი თემის ირგვლივ არსებული საკითხები.

- ჩაღრმავებული სტრუქტურირებული ინტერვიუ - მეთოდის მეშვეობით რესპოდენტებისაგან მოწოდებული ინფორმაცია შეგროვებული და გაანალიზებულია ნაშრომში.

ნაშრომის სამეცნიერო სიახლე

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითად მეცნიერულ სიახლეს წარმოადგენს, ავღანეთში მიმდინარე პოლიტიკური პროცესების კვლევითი ნაშრომის სახით წარმოდგენის პირველი მცდელობა ქართულ სამეცნიერო სივრცეში. ნაშრომში ჩვენს მიერ პირველად იქნა გამოკვეთილი ის საფრთხეები, რომლებიც ავღანეთის დემოკრატიულ პროცესსა და დემოკრატიულ ინსტიტუტებს შეექმნათ, 2001-2021 წლებში - იმ პერიოდში, როდესაც ქვეყანაში აშშ-ისა და მისი მოკავშირეების სამხედრო ქვედანაყოფები იყვნენ განლაგებულნი. ასევე, ნაშრომის სამეცნიერო სიახლეა ისიც, თუ როგორ უპასუხა ტალიბანმა თანამედროვე გამოწვევებს, დემოკრატიული პროცესების უგულვებელყოფის გზით.

დისერტაციაზე მუშაობის შედეგად, ჩვენს მიერ გამოიკვეთილ იქნა შემდეგი გარემოება - ტალიბების მიერ ავღანეთის კვლავ ხელში აღების პირობებში, ქვეყანა არ აღმოჩნდა იზოლირებული გარე სამყაროსგან, რასაც ვარაუდობდნენ, ვინაიდან ტალიბანმა ეტაპობრივად შეძლო ურთიერთობების დამყარება გარე სამყაროსთან. განვითარებულმა მოვლენებმა ნათლად დაგვანახა ტალიბანის პირველი და მეორე მმართველობას შორის განსხვავებული სტილი. ქვეყანაში, როგორც მათი მმართველობის პირველი პერიოდის დროს, ახლაც უგულვებელყოფილია ადამიანისა და განსაკუთრებით ქალთა უფლებები.

ასევე ჩვენს მიერ ამ კვლევაში პირველად იქნა წარმოდგენილი ის ფაქტი, რომ პოლიტიკური ისლამის იდეოლოგიაზე დაფუძნებული ტალიბები გმობენ

ტერორიზმსა და ძალადობას. თუმცა, ორგანიზაცია ტალიბანი მაინც დიდ გამოწვევად რჩება ავღანეთის სახელმწიფოსთვის.

ნაშრომის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა

ნაშრომს აქვს, როგორც თეორიული ისე პრაქტიკული მნიშვნელობა. ნაშრომის თეორიულ მნიშვნელობას განაპირობებს კონცეფტუალურ დონეზე ისლამიზმის მახასიათებლების დადგენა და აღწერა, რაც გავრცელებულია სხვადასხვა მუსლიმურ ქვეყანაში. ნაშრომში ყურადღება გამახვილებულია ავღანეთსა და იქ არსებულ დომინანტ ისლამისტურ ორგანიზაცია ტალიბანზე.

ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა ის არის, რომ მასში წინა პლანზე წამოწეულია ისლამისტური ორგანიზაციის მსოფლმხედველობა, რაც შესაძლებლობას მისცემს ისლამიზმით, ავღანეთის საკითხით და კონკრეტულად - ტალიბანით დაინტერესებულ მკვლევრებს გამოიყენონ აღნიშნული ნაშრომი, მათი კვლევის ინტერესებიდან გამომდინარე. ასევე, ვფიქრობთ, ის საინტერესო იქნება მათთვის, ვინც დაინტერესებულია ისლამიზმითა და ისლამისტური ორგანიზაციებით, განსაკუთრებით ტალიბანით. აღნიშნული ნაშრომი გამოსადეგი იქნება საუნივერსიტეტო - სასწავლო (სამივე საფეხურის) პროგრამებში.

ქართულ სამეცნიერო წრეებში ტალიბანისა და ზოგადად ავღანეთის შესახებ სამეცნიერო წყაროების სიმცირე ნაშრომს აქცევს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან კვლევად.

სამეცნიერო ლიტერატურის მიმოხილვა

ავღანეთის საკითხის შესწავლით არაერთი მკვლევარია დაინტერესებული. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ აკადემიური სამეცნიერო მიმართულების წყაროები

ნაკლებად მოიპოვება ქართულ ენაზე. უცხო ენებზე (ინგლისურ, ფრანგულ, რუსულ) არსებობს არაერთი სამეცნიერო კვლევა თუ ცალკეული სამეცნიერო სტატია. არსებული წყაროების რაოდენობა გამომდინარეობს მსოფლიოს ავღანეთისა და ტალიბანის მიმართ დაინტერესებით.

ნაშრომის ამ ნაწილში განხილულია გამოყენებული წყაროების გარკვეული ნაწილი:

- დონაძე, ვარლამ. აზიისა და აფრიკის ქვეყნების ისტორია³.

ნაშრომში აზიისა და აფრიკის ქვეყნებთან ერთად ავტორი სიღმისეულად განიხილავს ავღანეთსაც. ამ წიგნში ავტორი ავღანეთის შესახებ წარმოადგენს ინფორმაციას გასული საუკუნის 50-იანი წლებიდან დაწყებული - ტალიბანის მმართველობის პირველი პერიოდის ჩათვლით.

- სანიკიძე, გიორგი - ისლამიზმი, ფუნდამენტალიზმი, ტერორიზმი, ინტეგრირიზმი, ტრადიციონალიზმი, ცნებათა განმარტებისთვის⁴.

აღნიშნულ სამეცნიერო კვლევაში ავტორი განიხილავს ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებს, როგორცაა ისლამიზმი და მისი წარმოშობის მიზეზები. ასევე, მნიშვნელოვან ადგილს უთმობს ფუნდამენტალიზმის განსაზღვრასაც. დამატებით, გ.სანიკიძე განიხილავს ტერორიზმისა და ტრადიციონალიზმის მნიშვნელობას.

- ქაროსანიძე, თინათინ. ისლამური ფუნდამენტალიზმი თანამედროვე ეგვიპტეში „მუსლიმი ძმების“ და რადიკალური ისლამისტური ორგანიზაციების სტრატეგია⁵.

³ დონაძე, ვარლამ. აზიისა და აფრიკის ქვეყნების ისტორია . გამომცემლობა განათლება, თბილისი, 1971.

⁴ სანიკიძე, გიორგი - ისლამიზმი ფუნდამენტალიზმი, ტერორიზმი ,ინტეგრირიზმი , ტრადიციონალიზმი , ცნებათა განმარტებისთვის. „პერსპექტივა“, N3, 2002.

⁵ ქაროსანიძე, თინათინ. ისლამური ფუნდამენტალიზმი თანამედროვე ეგვიპტეში „მუსლიმი ძმების“ და რადიკალური ისლამისტური ორგანიზაციების სტრატეგია. გამომცემლობა „ნეკერი“, თბილისი 2009.

ნაშრომი ეგვიპტეში მიმდინარე ისლამიზმის პროცესებს ასახავს, მიუხედავად ამისა, მაინც რელევანტურია ავღანეთში განვითარებულ მოვლენებთან. ავტორი, არაბულ წყაროებზე დაყრდნობით, განიხილავს ისლამიზმის ჩამოყალიბების პოლიტიკურ მიზეზებსა და ისლამისტურ ორგანიზაციებს, რომელთა არსებობაც მხოლოდ ეგვიპტისათვის არ იყო დამახასიათებელი. ავტორი გარკვეულ ადგილს უთმობს ისლამისტურ ორგანიზაცია „მუსლიმ ძმებს“, რომელიც იყო ძირითადი იდეოლოგი ყველა ისლამისტური ორგანიზაციის, მათ შორის ტალიბანის.

- **აჰმედ რაშიდი, შეერთებული შტატები და ერის მშენებლობა პაკისტანში, ავღანეთსა და ცენტრალურ აზიაში⁶.**

აჰმედ რაშიდის ნაშრომში ცენტრალური აზიის ქვეყნებისა და პაკისტანის გვერდით, მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ავღანეთის პრობლემის გაანალიზებასაც. ავტორი ვრცლად განიხილავს ქვეყანაში ტალიბანის მმართველობის პირველი პერიოდის დასრულების შემდეგ, აშშ-ის ჯარების შესვლასა და გამოწვეულ შედეგებს, 2001-2008 წლებში.

- **ენდრიუ ბუნკომბი, ბუში უარყოფს ტალიბანის შეთავაზებას ბინ ლადენის დათმობაზე, დამოუკიდებელი⁷.**

სამეცნიერო სტატიაში ავტორს გაანალიზებული აქვს ის მიზეზები, რომლებიც გახდა საფუძველი ავღანეთში ტალიბანის მმართველობის პირველი პერიოდის დასრულების. ასევე, განხილულია ის ხელშემწყობი ფაქტორები, რომლებმაც გამოიწვია ქვეყანაში აშშ-ისა და მისი მოკავშირეების შესვლა.

- **გრეჰემ-ჰარისონი, ემა, მაკოი, ახტარ მოჰამედ, „ტალიბებმა ჩემი ცხოვრების წლები წაიღეს“: „ომის ჩრდილში მცხოვრები ავღანელი ქალები“⁸.**

⁶ Ahmed Rashid, The United States and the Failure of Nation Building in Pakistan, Afghanistan, and Central Asia, Vicing Press, viking, New York, 2008.

⁷ Andrew Buncombe, Bush rejects Taliban offer to surrender bin Laden, INDEPENDENT, Washington, 15 October, 2001.

⁸ Graham-Harrison, Emma, Makoi, Akhtar Mohammad, "The Taliban took years of my life': the Afghan women living in the shadow of war", 9 Feb. 2019.

ნაშრომში განხილულია ტალიბების მმართველობის პირველ პერიოდში შექმნილი მძიმე პირობები ავღანელი ქალებისთვის. მსგავსი ქმედებები გრძელდებოდა ავღანეთში აშშ-ისა და მისი მოკავშირეების ყოფნის პერიოდშიც. ნაშრომში აღწერილია ის რთული ცხოვრებისეული პირობები, რომელებსაც ისლამისტური ორგანიზაცია უქმნის ავღანელ ქალებს.

- **გრანტ ფარი, ირანი და ავღანეთი: მზარდი დამაბულობა ტალიბების დაბრუნების შემდეგ, ელექტრონული საერთაშორისო ურთიერთობები⁹.**

ნაშრომში ზოგადად განხილულია ტალიბან-ირანის ურთიერთობები. ასევე, მასში ავტორი აღწერს მათ ურთიერთობებში არსებულ პოზიტიურ და ნეგატიურ მხარეებს - რა შეიძლება იყოს მათ შორის შეთანხმებისა და შეუთანხმებლობის მიზეზები. ავტორი ნათლად აღწერს 2022 წლის ზაფხულში, ავღანეთსა და ირანს შორის მომხდარ მცირე სასაზღვრო ინციდენტს.

- **ჰოლი ო'მაჰონი, უმცროსი მკვლევარი, EIAS, ევროკავშირი-ჩინეთის უსაფრთხოების თანამშრომლობა: ინტერესთა კვეთა?¹⁰.**

სამეცნიერო კვლევაში ვრცლად არის განხილული ტალიბანის მმართველობის მეორე პერიოდში ჩინეთსა და ევროკავშირის დამოკიდებულება/პოზიციები ავღანეთის მიმართ. ავტორი ხაზს უსვამს ევროკავშირისა და ჩინეთის კონტრასტულად განსხვავებულ დამოკიდებულებას ტალიბანის რეჟიმისადმი.

- **შენონ ტიეზი, „ჩინეთი ადასტურებს, რომ ტალიბანის მთავრობასთან ჩვეულ საქმიანობას დაუბრუნდა“¹¹.**

შენონ ტიეზის აღნიშნულ ნაშრომში განხილულია მსოფლიოს ერთ-ერთი დიდი პოლიტიკური აქტორის, ჩინეთის ურთიერთობის დამყარება ტალიბანის

⁹ Grant Farr, Iran and Afghanistan: Growing Tensions after the Return of the Taliban, E-international Relations, 23 Aug. 2022.

¹⁰ Holly O'Mahony, Junior Researcher, EIAS, EU-China security cooperation: An intersection of interests?, EIAS LATEST, 03 May. 2021.

¹¹ Shannon Tiezzi, "China signals it's back to business as usual with Taliban government," Diplomat, 25 Mar. 2022.

ავღანეთთან, რაც ხაზს უსვამს იმას, რომ ტალიბანის ხელისუფლება მსოფლიოს ქვეყნებთან ეტაპობრივად ამყარებს დიპლომატიურ, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ურთიერთობებს.

- **ნოჯუმი, ნეამათოლა. ტალიბანის აღზევება ავღანეთში: მასობრივი მობილიზაცია, სამოქალაქო ომი და რეგიონის მომავალი პალგრევი** ¹².

მოცემულ ნაშრომში ავტორს ყურადღება გამახვილებული აქვს ტალიბანის მმართველობის დამყარების პირველ პერიოდზე ავღანეთში. კონკრეტულად ნაშრომში ხაზგასმითაა აღწერილი ის მძიმე ვითარება, რაც ამ ქვეყანაში 1995 წლიდან შეიქმნა, როდესაც ავღანეთი საკმაოდ რთულ პოლიტიკურ ვითარებაში აღმოჩნდა. არსებულმა სიტუაციამ განაპირობა მაშინდელი მსოფლიოს დიდი გამოწვევების წინაშე დაყენება.

- **ხუაჯა ბასირ აჰმადი, სავარაუდო ჯაშუშები ამბობენ, რომ ირანის რევოლუციური გვარდია ტალიბებს წვრთნიდა** ¹³.

აღნიშნულ ნაშრომში ავტორი განიხილავს ტალიბებისა და ირანის ისლამური რევოლუციის გვარდიის ურთიერთობებს, რომელზეც აქცენტი ხშირად კეთდებოდა. აქედან გამომდინარე, ნაშრომი ჩვენი კვლევისთვის საინტერესო აღმოჩნდა.

ნაშრომის მოცულობა და სტრუქტურა

ნაშრომი შედგება შესავლის, სამი თავის, ცხრა ქვეთავისა და დასკვნისაგან. ნაშრომს თან ერთვის გამოყენებული ლიტერატურა. საერთო გვერდების რაოდენობა არის 201.

¹² Nojumi, Neamatollah. The Rise of the Taliban in Afghanistan: Mass Mobilization, Civil War, and the Future of the Region Palgrave, New York, 2002.

¹³ Khwaja Basir Ahmad, Alleged spies say Iran's Revolutionary Guards trained them, Wayback Mashine, 07 May. 2012.

ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

I. თავი. ავღანეთის სახელმწიფო გამოწვევების ისტორიული და თეორიული საფუძვლები

(1.1. ავღანეთი და რეგიონული განვითარების თავისებურებები. 1.2. ავღანეთის სახელმწიფოს ფორმირების ისტორიული და სოციალურ-პოლიტიკური ასპექტები. 1.3. ორგანიზაცია ტალიბანის ჩამოყალიბების მიზეზები და მისი მმართველობის პირველი პერიოდი.)

პირველი თავი ეთმობა ავღანეთის ისტორიულად განვითარების ქრონოლოგიასა და მის სახელმწიფოდ ფორმირების პროცესებს. ამას გარდა მასში საუბარია რეგიონის თავისებურებებსა და ავღანეთის პოლიტიკური სისტემის ჩამოყალიბების რთულ ეტაპებზე. ასევე ორგანიზაცია ტალიბანის შექმნასა და მის მიერ ქვეყნის მმართველობის სადავეებს ხელში აღების პირველ პერიოდზე.

პირველი თავის პირველ ქვეთავში განხილულია, ავღანეთისა და რეგიონის განვითარების ეტაპები ქრონოლოგიურად. ტერმინი აღმოსავლეთი მოიაზრებს სხვადასხვა კულტურას, სოციალურ სტრუქტურასა და ერების სისტემას, რომლებიც ერთმანეთისაგან კონტექსტურად განსხვავდებიან. აღმოსავლეთი ძირითადად მოიცავს აზიის ნაწილს, ხმელთაშუა ზღვის რეგიონს, არაბული სამყაროს ქვეყნებს და შესაბამისად მათ კულტურებსაც. რეგიონში გავრცელებული ძირითადი რელიგია - ისლამი კვლავ გამოირჩევა თავისი პოლიტიზირებით და აქედან გამომდინარე, ის ხშირად გამოიყენება, როგორც პოლიტიკური ძალაუფლების გამართლების ინსტრუმენტი, რაც ხელს უშლის სტრუქტურულ და ინსტიტუციურ ცვლილებებს რიგ ქვეყნებში, მათ შორის ავღანეთშიც. რეგიონი არის მსოფლიოს ყველაზე ღირებული ენერჯის წყაროს (ნავთობის) უდიდესი მარაგის მფლობელი, რომელმაც ჩამოაყალიბა ურთიერთობები მსოფლიოს სხვა ქვეყნებთან, განსაზღვრა მისი როლი საერთაშორისო თანამეგობრობაში და კაპიტალის ბაზრებზე. თუმცა, რეგიონი ნელა ვითარდებოდა პოლიტიკური არასტაბილურობის, ექსტრემიზმის, ტერორიზმის, მუდმივი კონფლიქტებისა და შიდა არეულობის ფონზე. ამ მხრივ

ავღანეთი ერთ-ერთი გამორეული ქვეყანაა.

რეგიონის მუსლიმური ქვეყნები განიცდიან უპრეცედენტო სირთულისა და მასშტაბის კრიზისს სხვადასხვა მიმართულებით. ამ ქვეყნების მმართველობის სისტემებმა ჯერჯერობით ვერ შეძლეს თანამედროვე ინსტიტუციური სისტემების ჩამოყალიბება. ამის მიზეზად შეიძლება დავასახელოთ: ავტოკრატიული, არაანგარიშვალდებული და არაწარმომადგენლობითი რეჟიმები. არადემოკრატიულმა ინსტიტუტების პრაქტიკამ და ლიდერის მემკვიდრეობითობის წესებმა გამოავლინა მმართველის არაკომპეტენტურობა, რამაც სახელმწიფოს შიგნით არსებული სირთულეები გაამწვავა. მმართველობის სისტემის მხრივ განსხვავებული ვითარებაა ავღანეთში. ეს არის ერთადერთი ქვეყანა, რომელსაც ოფიციალურად მართავს ისლამისტური ორგანიზაცია. აღნიშნული რეჟიმი ამ ქვეყანაში მეორედ დაბრუნდა. ეს ქვეყანა რეგიონის სხვა ქვეყნებისგან ამით განსხვავდება. რეგიონში არსებული რეჟიმების წარუმატებლობა არ შემოიფარგლება არასწორი განვითარებით, არამედ მას აქვს ისეთი მრავალი ხარვეზი, როგორც არის: სამოქალაქო საზოგადოების მშენებლობის ზრდის ნელი ტემპი, კანონის უზენაესობის არ არსებობა და ზოგადი სამართლიანობის არქონა. პოლიტიკური ლიდერები, რომლებიც სარგებლობენ აბსოლუტური ძალაუფლებით, ეწინააღმდეგებიან დემოკრატიული პრინციპებით ქვეყნის მართვას და ხელს უშლიან დამოუკიდებელი სახელმწიფო ინსტიტუტების ჩამოყალიბებას. დემოკრატიული ინსტიტუტების ჩამოყალიბება შეუძლებელია არამარტო ავტოკრატიული რეჟიმების პირობებში, არამედ მით უფრო, როდესაც ქვეყანას ისლამისტური ორგანიზაცია მართავს. ამის მაგალითია ავღანეთი. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ აღმოსავლეთის რეგიონის კონკრეტულ ქვეყანაში პოლიტიკური ლიდერი ჯერ კიდევ ნიშნავს მის მემკვიდრეს და იყენებს გარე ძალებსაც კი მის მხარდასაჭერად, რათა შეინარჩუნოს სტატუს-კვო. ეს არის ის დილემა, რომლის წინაშეც ჯერ კიდევ დგას ამჟამინდელი აღმოსავლური პოლიტიკური სისტემის გარკვეული ნაწილი, რომელიც ეწინააღმდეგება სტაბილურ პოლიტიკურ განვითარებას.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ტალიბანის მმართველობის პერიოდში ავღანეთის სახელმწიფოს პრობლემები არის აღმოსავლეთ რეგიონის ერთ-ერთი ყველაზე მასშტაბური გამოწვევა, რომელიც დღემდე იპყრობს მსოფლიოს ყურადღებას და არ წყდება მის მიმართ ინტერესი აღმოსავლეთის რეგიონში ამჟამინდელი პოლიტიკური ვითარების ფონზეც კი. საერთაშორისო ურთიერთობების თეორიებზე დაყრდნობითაც კი საკმაოდ რთულია ქვეყანაში შემდგომ განვითარებული პოლიტიკური პროცესების პროგნოზირება.

პირველი თავის მეორე ქვეთავში განხილულია, ავღანეთის სახელმწიფოდ ფორმირების ეტაპები. ქვეყნის უძველესი ისტორია სავსეა სხვადასხვა პოლიტიკური ერთეულებით, რომლებიც მოიცავს ადრეულ მომთაბარე ტომებს: აქემენიდურ სპარსეთს, სელევკიდებს, მაურიელებს, პართიელებს, სასანიდებს, დასტეპებს, როგორცაა - კუმანები და ჰეფტალიტები და სხვა. ყველა ამ ცივილიზაციამ დატოვა თავისი კვალი ამ ქვეყანაში, რამაც კულტურებისა და რელიგიების უნიკალური შერწყმა გამოიწვია. ეს ქვეყანა ერთ-ერთი მთავარი დამაკავშირებელია ცენტრალურ და სამხრეთ აზიას შორის. ამ ფაქტმა ავღანეთის ტერიტორიას უზარმაზარი გეოპოლიტიკური მნიშვნელობა მიანიჭა. საუკუნეების განმავლობაში სასიცოცხლო მნიშვნელობის სტრატეგიული, საომარი და სავაჭრო გზები გადიოდა თანამედროვე ავღანეთის ტერიტორიებზე. მათ შორის მნიშვნელოვანი არის აბრეშუმის გზა და ხეიბერის უღელტეხილი.

დიდი ხნის განმავლობაში ავღანეთი მხოლოდ გეოგრაფიული და ეთნიკური ცნება იყო და არ გამოიყენებოდა პოლიტიკურ-სახელმწიფოებრივი თვალსაზრისით, რადგან ეს ქვეყანა ერთიან სახელმწიფოს არ წარმოადგენდა. თავდაპირველად ავღანური ტომებით დასახლებული ტერიტორიები გაცილებით მცირე იყო, ვიდრე თანამედროვე ავღანეთია. მათ ეკავათ ღაზალის ზეგანი, სულეთის მთები და მომიჯნავე რაიონები. ავღანეთის დანარჩენ ტერიტორიაზე ოდითგანვე დასახლებული იყვნენ ტაჯიკები, უზბეკები და სხვადასხვა მეჯოგე-მომთაბარე ტომები, რომლებიც სოციალურ-ეკონომიკური და კულტურული თვალსაზრისით

წინ უსწრებდნენ ავღანელ ტომებს.

XIX საუკუნეში შინაომებით დაშლილი და დასუსტებული ავღანეთი თავისი სამხედრო-სტრატეგიული მდებარეობისა და სერიოზული საქარავნო-სავაჭრო გზების მნიშვნელობის გამო ევროპის დიდი სახელმწიფოების: ინგლისისა და რუსეთის დაპირისპირების ობიექტი გახდა და დაიწყო დიპლომატიური კონკურენცია ბრიტანეთისა და რუსეთის იმპერიებს შორის გავლენის მოსაპოვებლად სამხრეთ აზიაში, რომელიც ცნობილია როგორც "დიდი თამაში" ინგლისელებისათვის და "ჩრდილების ტურნირი" რუსებისათვის. ავღანეთში დიდი ხნის მანძილზე მონარქიული მმართველობა იყო, რომლის დასრულების შემდეგ ქვეყანა პოლიტიკური განვითარების ახალ ეტაპზე გადავიდა. ამ ქვეყნისთვის კვლავ დაიწყო დაპირისპირება საბჭოთა კავშირსა და აშშ-ისა და მის მოკავშირეებს შორის. ამის ფონზე ქვეყანაში გააქტიურდა ისლამისტური ორგანიზაციებიც.

პირველი თავის მესამე ქვეთავში განხილულია, ტერორისტული ორგანიზაცია ტალიბანის ჩამოყალიბება და ქვეყნის მმართველობის ხელში აღება (პირველი პერიოდი). საბჭოთა კავშირის ავღანეთიდან გასვლის შემდეგ ქვეყანაში მიმდინარე სამოქალაქო ომი მოსახლეობისთვის იყო ინტენსიური კონფლიქტებისა და ეკონომიკური სიდუხჭირის მძიმე პერიოდი. საბჭოთა კავშირის მიერ მხარდაჭერილი ხელისუფლების დაშლამ, ეთნიკურმა თუ რელიგიურმა განხეთქილებებმა და გარე ძალების ჩართულობამ ამ პროცესებში, ხელი შეუწყო კონფლიქტის მეტად გაღვივებას. 1992 წლის 24 აპრილის ფეშავარის შეთანხმების საფუძველზე ავღანეთის პოლიტიკური პარტიების უმრავლესობამ ერთხმად მიიღო გადაწყვეტილება ავღანეთის ისლამური რესპუბლიკის შექმნისა და გარდამავალი პერიოდისათვის დროებითი მთავრობის დანიშვნის შესახებ. შეთანხმების მიუხედავად, ძალაუფლების მოპოვებისათვის მეზობლ ჯგუფებს შორის დაპირისპირებები გაგრძელდა, რის საფუძველზეც ქვეყანაში უფრო მეტად გაძლიერდა სამოქალაქო ომის კერები. ავღანეთში შექმნილ რთულ კრიზისულ ვითარებაში საჭირო იყო შექმნილიყო ძალა, რომელიც შეძლებდა კონტროლის აღებასა და მშვიდობის

დამყარებას ქვეყანაში. სწორედ ამ პერიოდში იქმნება ახალი ისლამისტური ორგანიზაცია ტალიბანი.

ტალიბანი (/tælibæn,tɑːlibɑːn/; პუშტუ: ტელიანი, რომანიზებული: ṭālibān, ლიტ.'სტუდენტები' ან 'მადიებლები'), არის მუსლიმი თეოლოგი სტუდენტების მოძრაობა, აღმოსავლეთ და სამხრეთ ავღანეთის ფუშტუნთა რაიონებიდან. ისინი განათლებას იღებდნენ ტრადიციულ ისლამურ სკოლებში. ასევე, ორგანიზაციის წევრები იყვნენ ტაჯიკი და უზბეკი სტუდენტები, რომლებმაც ტალიბანის სწრაფ ზრდასა და წარმატებაში განსაკუთრებული როლი შეასრულეს. ამ ორგანიზაციის ხელმძღვანელი იყო მულა მუჰამედ უმარი. 1994 წლის სექტემბერში, მულა მუჰამედ უმარმა და 50 სტუდენტმა, მის მშობლიურ ქალაქ ყანდაჰარში დააარსეს მოძრაობა - ტალიბანი. ისლამური კანონი (შარიათი) ავღანეთში კომუნისტური მმართველობის დასრულების შემდეგ არ მოქმედებდა, რითაც მულა უმარი განსაკუთრებით უკმაყოფილო იყო. სწორედ ამიტომ, მან თავის ჯგუფთან ერთად დადო პირობა, რომ ავღანეთს ისლამის არამიმდევარი ხელისუფლებისაგან და კრიმინალებისგან გაათავისუფლებდა. ტალიბანმა მალევე შეძლო სამხედრო მოქმედებებში წარმატების მიღწევა და კონტროლის მოპოვება ქვეყნის ძირითად ნაწილებზე, რითაც მან ხელისუფლება ხელში აიღო.

ავღანეთის ისლამური ემირატის ხუთწლიანი (პირველი პერიოდი) მმართველობის (1996-2001) განმავლობაში, ტალიბანის მთავარი მიზანი იყო ავღანეთის ტერიტორიაზე ისლამური მთავრობის დაარსება შარიათის მსგავსი კანონის ინტერპრეტაციით, ისლამური იურისპრუდენციის ჰანაფის სკოლისა და მულა უმარის რელიგიური განკარგულებების შესაბამისად. იმ პერიოდისათვის ტალიბანი მართავდა თითქმის მთელ ავღანეთს, გარდა ჩრდილო-აღმოსავლეთისა.

ტალიბანმა თავისი მმართველობის პირველ პერიოდში აკრძალა ალკოჰოლი, სამომხმარებლო ტექნოლოგიების მიმართულებები: მუსიკა, ტელევიზია და ფილმები, სპორტულ შეჯიბრებებში მონაწილეობის მიღება, ფერწერა და

ფოტოგრაფია, კინოთეატრები, რომლებიც მეჩეთებად გადააკეთეს. განსაკუთრებით შეზღუდეს ქალების უფლებები. მათ აკრძალათ მუშაობა, გოგონებს ეკრძალებოდათ სკოლებსა და უნივერსიტეტებში განათლების მიღება და სხვა. დღეში ხუთჯერ ლოცვა სავალდებულო გახდა. აკრძალული იყო აზარტული თამაშები, ქურდები ისჯებოდნენ კიდურების ამპუტაციით. ტალიბანის ლიდერმა მულა უმარმა საწყის ეტაპზე დაუშვა ოპიუმის კულტივაცია და ნარკოტიკებით ვაჭრობა ქვეყანაში, რაც ერთ-ერთი ძირითადი ფინანსური შემოსავალი იყო იმ დროინდელი ავღანეთისთვის, ხოლო 2000 წლიდან ოფიციალურად აკრძალა ოპიუმის კულტივაცია და ნარკოტიკით ვაჭრობა ქვეყანაში. ტალიბები, როგორც ნარკომომხმარებლებს, ისე მის გამყიდველებს მკაცრად დევნიდნენ.

ავღანეთის ისლამურმა საამირომ გარე სამყაროსთან იზოლაციონიზმის პოლიტიკა აირჩია. ტალიბანის მთავრობა მხარს უჭერდა სხვა ქვეყნების საქმეებში ჩაურევლობას და ანალოგიურად, არ სურდა გარე ძალების ჩარევა ქვეყნის შიდა საქმეებში. მიუხედავად იზოლაციონისტური პოლიტიკისა, როგორც თურქმენეთი-ავღანეთი-პაკისტანი-ინდოეთის მილსადენის მოკავშირე წევრმა, ტალიბანმა დადო ნავთობის, ელექტროენერჯისა და გაზის გარიგება თურქმენეთთან.

1996-2001 წლებში, მხოლოდ სამმა ქვეყანამ - პაკისტანმა, საუდის არაბეთმა და არაბთა გაერთიანებულმა საამიროებმა (UAE) აღიარეს ისლამური ემირატი ავღანეთის კანონიერ მთავრობად.

აშშ-ს პოლიტიკა ავღანეთის ტალიბანის რეჟიმის მიმართ შეიცვალა, 1998 წელს, ავღანეთში აშშ-ს საელჩოს დაბომბვის შემდეგ. ალ-კაიდას ლიდერს, ოსამა ბინ ლადენს, ბრალი წაუყენეს აშშ-ს საელჩოს აფეთქებაში მონაწილეობის მიღებისათვის. 1999 წელს, ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა და გაერომ დააწესეს სანქციები ტალიბანის წინააღმდეგ, გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუციით N1267, რომელიც მოიცავდა ტალიბების მიერ ოსამა ბინ ლადენის აშშ-ს სასამართლოსთვის გადაცემას და ყველა ტერორისტული ბაზის დახურვას ავღანეთში. მიუხედავად 1998 წლის აფეთქებებისა, ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა და ევროკავშირმა არ

დაუჭირეს მხარი ავღანეთის სხვა შიდა ძალებს ტალიბანის წინააღმდეგ ბრძოლაში. 1999 წლის 15 ოქტომბერს, გაეროს უშიშროების საბჭომ კიდევ ერთხელ დაუწესა სანქციები ალ-კაიდასთან, ოსამა ბინ ლადენთან და ტალიბანთან ასოცირებულ პირებსა და სუბიექტებს. აშშ-ს პოლიტიკა ავღანეთის მმართველი რეჟიმის - ტალიბანის მიმართ განსაკუთრებით შეიცვალა 2001 წლის 11 სექტემბრის ტერაქტის შემდეგ. ეს იყო ყველაზე სასტიკი ტერორისტული თავდასხმა აშშ-ში. ტერაქტის ორგანიზატორად განიხილებოდა ტალიბანის მოკავშირე ალ-კაიდას ლიდერი, ოსამა ბინ ლადენი.

თავდასხმებმა დიდი გავლენა იქონია ქვეყანაზე, განსაკუთრებით მის საგარეო და საშინაო პოლიტიკაზე. აშშ-ის პრეზიდენტმა ჯორჯ ბუშ უმცროსმა გამოაცხადა გლობალური „ომი ტერორიზმთან“, რასაც სხვა შედეგებთან ერთად მოჰყვა ტალიბანის მმართველობის პირველი პერიოდის დასრულება ავღანეთში.

II. თავი. პოლიტიკური ისლამის როლის ზრდა და მისი გავლენა ქვეყნის პოლიტიკაზე (2.1. პოლიტიკური ისლამი, როგორც გარე ძალებისადმი რეზისტენციის მექანიზმი. 2.2.

გარე აქტორების გავლენა და ქვეყანაში პოლიტიკური არასტაბილურობა, როგორც სახელმწიფოებრიობის გამოწვევა. 2.3. ავღანეთის მონარქიული სახელმწიფო და მისი დასავლური პოლიტიკური ღირებულებები.)

მეორე თავი ეთმობა პოლიტიკური ისლამის ზრდის მიზეზებს ავღანეთის, რომელიც დიდ როლს ასრულებს ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში და აქედან გამომდინარე, აფერხებს აქ დემოკრატიული ინსტიტუტების შექმნას. ხაზგასმულია ის გარემოება, რომ პოლიტიკური ისლამი დამახასიათებელია აღმოსავლეთის რეგიონისთვის. ასევე საუბარია გარე აქტორებზეც, რომლებიც გავლენას ახდენენ ავღანეთში პოლიტიკური მოვლენების განვითარებასა და პროდასავლური პოლიტიკური ღირებულებების გატარების პროცესებზე.

მეორე თავის პირველ ქვეთავში განხილულია, პოლიტიკური ისლამი როლი ავღანეთის პოლიტიკაში. ეგვიპტეში გასული საუკუნის 20-იანი წლების ბოლოს ჩამოყალიბებული მუსლიმი ძმების საზოგადოება, (არაბ. الجماعة الإخوان المسلمون Jamā'at al-Ikhwan al-Muslimīn), იგივე მუსლიმთა საძმო (الإخوان المسلمون al-Ikhwan al-Muslimūn), იყო ტრანსნაციონალური სუნიტური ისლამისტური ორგანიზაცია, რომელიც ექვსმა მუსლიმმა დააარსა. მალე ამ ორგანიზაციის იდეოლოგია ფართოდ გავრცელდა, როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე მის ფარგლებს გარეთ და გავლენა იქონია სხვადასხვა ისლამისტურ მოძრაობაზე, მათ შორის ავღანეთშიც.

ავღანეთში ისლამისტური მოძრაობების ჩამოყალიბებასა და განვითარებაში უდიდესი როლი ითამაშეს მუსლიმმა ძმებმა. ისინი ამ ქვეყანაში ისლამისტური ორგანიზაციების იდეოლოგები იყვნენ. ავღანეთში მუსლიმი ძმების გარდა, ისლამიზმის გავრცელებაზე გავლენა იქონია ორგანიზაცია ჯამათ-ისლამმაც, რომელიც დააარსა პაკისტანელმა ისლამისტმა ალ მაუდუდიმ. იგი თანამედროვე ისლამური სახელმწიფოს პირველი თეორეტიკოსია. მას სჯეროდა, რომ თანამედროვე ცივილიზაციას მსოფლიო დაღუპვისკენ მიჰყავდა და კაცობრიობის გადარჩენა მხოლოდ ისლამს შეეძლო. მისი აზრით, ისლამი რელიგიაზე მეტია - იდეოლოგია და ცხოვრების წესია. ასევე, ავღანეთში პოლიტიკური ისლამის, იგივე ისლამიზმის გავრცელებაზე გავლენა მოახდინა რელიგიურმა მოძრაობა დეობანდიამ, რომელიც 1867 წელს ინდოეთში ბრიტანული კოლონიალიზმის წინააღმდეგ აღმოცენდა. ის დაჟინებით მოითხოვს ისლამის პირველადი სახით აღორძინებას, რომელიც მეშვიდე საუკუნეში - წინასწარმეტყველ მუჰამედის დროინდელია. იგი მხარს უჭერს გლობალური ჯიჰადის ცნებას, როგორც წმინდა მოვალეობას მუსლიმების დასაცავად მთელ მსოფლიოში და ეწინააღმდეგება ნებისმიერ არაისლამურ იდეას. მთავარი როლი, რომელიც დეობანდთა მოძრაობამ შეასრულა ავღანეთის ისტორიაში, მოჯაჰედებისა და ტალიბანის მმართველობის დამყარების მხარდაჭერა იყო.

XX საუკუნის სამოცდაათიანი წლების დასაწყისში, ავღანეთში განსაკუთრებით დაიწყო ისლამიზმისა და ისლამისტური მოძრაობების გააქტიურება. ჯერ კიდევ სამოციანი წლების პირველ ნახევარში, კერძოდ 1965 წელს, ქაბულის უნივერსიტეტის საღვთისმეტყველო ფაკულტეტზე ჩამოყალიბდა პირველი ისლამური ჯგუფი, რომელიც განიხილავდა ავღანეთში ისლამის აღორძინებისა და სამომავლოდ ქვეყანაში ისლამური სახელმწიფოს შექმნის საკითხებს. ავღანეთის ეს პირველი ისლამისტური დაჯგუფება ცდილობდა შეემუშავებინა სამოქმედო პროგრამა, რომლითაც უნდა ეხელმძღვანელათ მომავალში. ამ დაჯგუფების ლიდერი იყო ფაკულტეტის დეკანი ღულამ მუჰამად ნიაზი. პარალელურად, ამავე უნივერსიტეტის საინჟინრო ფაკულტეტზე შეიქმნა ანალოგიური ისლამისტური დაჯგუფება. ეს ორი ისლამისტური დაჯგუფება ღიად მოქმედებდა მთავრობის წინააღმდეგ.

ავღანეთში ახალი მთავრობის მოსვლის შემდეგ (1974 წელს) მუსლიმი ახალგაზრდობის ნაწილი პაკისტანში გადავიდა, სამხედრო გადამზადების მიზნით. პაკისტანში გადასულ ავღანელ ახალგაზრდა ისლამისტებს დაგეგმილი ჰქონდათ ქვეყნის ხელისუფლების წინააღმდეგ აჯანყება, ავღანეთზე კონტროლის მოსაპოვებლად.

ავღანეთის ისლამისტური ორგანიზაციის ლიდერებს შორის, რომლებიც პაკისტანში იყვნენ გადასულები, მოხდა დაპირისპირება. რის საფუძველზეც (1976 წ.) ორი წამყვანი ორგანიზაცია ჩამოყალიბდა:

- „ავღანეთის ისლამური პარტია“ (აიპ), რომელსაც ხელმძღვანელობდა გ. ჰექმაიათარი;
- „ავღანეთის ისლამური საზოგადოება“ (აის), რომელსაც ხელმძღვანელობდა ბ. რაბანი.

1978 წელს, ავღანეთში პრეზიდენტ მოჰამედ დაუდის ხელისუფლება დაამხო ახალგაზრდა ოფიცერთა გაერთიანებამ. ქვეყნის მართვის სადავეები ხელში აიღო

ავღანეთის სახალხო დემოკრატიულმა პარტიამ (მემარცხენე პროკომუნისტური მიმართულების). ახალი ხელისუფლებისადმი ოპოზიციურად განწყობილი ისლამისტური დაჯგუფებები მუსლიმური ქვეყნებისგან იღებდნენ დახმარებას. ქვეყანაში გატარებულმა ანტიისლამისტურმა პოლიტიკამ უარყოფითი ზეგავლენა იქონია ხელისუფლებისა და მოსახლეობის ურთიერთობაზე.

ავღანეთში არსებული პოლიტიკური მდგომარეობით უკმაყოფილო მოსახლეობა ირანსა და პაკისტანს აფარებდა თავს. ისლამისტური დაჯგუფებები აკონტროლებდნენ პაკისტანში არსებულ ლტოლვილთა ბანაკებს. სწორედ აქ ჩამოყალიბდა შეიარაღებული დაჯგუფებები, რომლებსაც წვრთნიდნენ და მხარს უჭერდნენ პაკისტანელი სამხედროები. 1978 წლის დასასრულს, ისლამისტურმა დაჯგუფებამ, დაკომპლექტებული ახლად გადამზადებული მოჯაჰედებით, მოქმედებები დაიწყო ავღანეთში ხელისუფლების წინააღმდეგ.

1979 წლის დასაწყისში, პაკისტანში ჩამოყალიბდა და პოლიტიკურ ასპარეზზე გამოჩნდნენ სხვადასხვა ავღანური ისლამისტური პარტიები, რომლებმაც ბრძოლა გამოუცხადეს ავღანეთის ხელისუფლებას. ისლამისტური პარტიების მოქმედებების საპასუხოდ, 1979 წელს სსრკ-მ სამხედრო ქვედანაყოფები განათავსა ავღანეთში. მსოფლიოს ქვეყნებმა დაგმეს სსრკ-ს ავღანეთის ტერიტორიაზე ჯარების განლაგების გადაწყვეტილება.

ავღანელ ისლამისტებს საბჭოთა ჯარების წინააღმდეგ ბრძოლაში მუსლიმური ქვეყნები და სხვადასხვა ორგანიზაციები ეხმარებოდნენ. მათი დახმარების საკითხს ამერიკის შეერთებული შტატების კონგრესი ყოველწლიურად განიხილავდა. საწყის ეტაპზე, მათი მხრიდან დახმარება სადაზვერვო სამსახურებისა და სხვადასხვა კერძო ორგანიზაციის საშუალებით ხორციელდებოდა, შემდგომ კი ღიადაც ეხმარებოდნენ მათ. მას შემდეგ რაც ავღანეთში საბჭოთა ჯარი შევიდა, პაკისტანის ტერიტორიაზე არსებული ისლამისტური პარტიები გაერთიანდნენ ისლამური რევოლუციის მოძრაობის ალიანსში. თუმცა, გაერთიანება მალევე დაიშალა, რადგან ვერ

შეთანხმდნენ საერთო გეგმაზე. ეს იყო ავღანური ისლამისტური პარტიების გაერთიანების პირველი მცდელობა.

ირანში განთავსებული ავღანეთის ოპოზიციური ძალები, მსგავსად პაკისტანში არსებული ავღანური ისლამისტური პარტიებისა, ერთ ალიანსში გაერთიანდნენ (რვა პარტია), რომლის შტაბ-ბინა თეირანში მდებარეობდა. ალიანსმა აქაც ვერ მოახერხა დიდხანს არსებობა და მალევე დაიშალა. ავღანეთის დაქუცმაცებული ისლამისტური პარტიების ალიანსად გაერთიანება მხოლოდ ირანის ისლამური რესპუბლიკის ხელისუფლებამ შეძლო, რომელსაც უწოდეს ავღანეთის ისლამური რევოლუციის გუშაგთა კორპუსი. ახლად შექმნილ ალიანსს ირანის ხელისუფლება აკონტროლებდა. ირანის მმართველი ისლამური ხელისუფლების დამოკიდებულებას ავღანელების მიმართ განაპირობებდა ამერიკის შეერთებული შტატების გავლენის ზრდა ავღანეთის ტერიტორიაზე. ეს აისახებოდა ირანის ხელისუფლების შერჩევით ხასიათზე ავღანეთის ოპოზიციონერი პარტიების მიმართ. ირანის ხელისუფლება დახმარების ხელს უწვდიდა პროირანულ დაჯგუფებებს, რომელთაც გავლენა ჰქონდათ ავღანეთის ტერიტორიაზე დასახლებულ შიიტებზე.

მეორე თავის მეორე ქვეთავში განხილულია, გარე აქტორების გავლენა ქვეყნის განვითარებაზე და მათი როლი სახელმწიფოებრივი გამოწვევების წინაშე. გარე აქტორების ზეგავლენამ პოლიტიკური არასტაბილურობა გამოიწვია ავღანეთში. რუსეთსა და ავღანეთს შორის ინტენსიური ურთიერთობა ჯერ კიდევ 1837 წელს დაიწყო. მან განსაკუთრებით ცივი ომის პერიოდში (1945-1990 წწ) გაიმყარა ურთიერთობა ავღანეთთან ეკონომიკური პროგრამების გამოყენებით.

ავღანეთსა და სსრკ-ს შორის მჭიდრო თანამშრომლობის მიუხედავად, რესპუბლიკის ახალი პრეზიდენტმა, დაუდ ხანმა (1973-1978), შეამცირა ქვეყნებს შორის ურთიერთობის სიხშირე. გარდა ამისა, დიპლომატები გაგზავნა მეზობელ ქვეყნებში საგარეო ურთიერთობების გასაუმჯობესებლად, რათა საბჭოთა კავშირზე დამოკიდებულება შეემცირებინა. მას სურდა, მჭიდრო ურთიერთობა

ჩამოყალიბებინა დასავლეთთან და შეერთებულ შტატებთან. 1977 წლის აპრილში, ავღანეთში სსრკ-ს დელეგაციის ვიზიტის დროს, დაუდ ხანმა სსრკ-ს გენერალურ მდივანს ლეონიდ ბრეჟნევს განუცხადა - ავღანეთი დარჩება თავისუფალი და საბჭოთა კავშირი ვერ შეძლებს ავღანეთის არაფორმალურ მართვას. ამის შემდეგ საბჭოთა ხელისუფლებამ გადაწყვიტა ავღანეთში შეჭრა და ქვეყნის სრული ანექსია.

1979 წელს, საბჭოთა კავშირის ავღანეთში შესვლას ხუთი ძირითადი მოტივი ჰქონდა.

- საბჭოთა კავშირს ჰქონდა გლობალური გეოპოლიტიკური ამოცანა. მას სურდა ირანში შეჭრა და სპარსეთის ყურეში გასვლა, რათა გადაეჭრა ე.წ. „ანაკონდის“ რკალი და გასულიყო „თბილ ზღვებზე“.
- საბჭოთა კავშირს ავღანეთი სჭირდებოდა სტრატეგიული მნიშვნელობის საზღვრების უსაფრთხოებისთვის, რაც მის გრძელვადიან საგარეო პოლიტიკას უკავშირდებოდა. ეს გულისხმობდა ხელის შეწყობას უსაფრთხოების, ექსპანსიონიზმისა და ბუფერული სახელმწიფოებს შორის ფიზიკური ბარიერების დამყარებით.
- ჩინეთისა და ამერიკის შეერთებული შტატების გავლენის შემცირება ავღანეთში, მანამ სანამ საბჭოთა კავშირის ინტერვენცია დააპირისპირებდა ერთმანეთთან.
- მარქსისტულ-ლენინური რევოლუციური იდეების გავრცელება ავღანეთში არსებული ნაციონალისტურ ისლამისტურ იდეოლოგიაზე უპირატესობის მოსაპოვებლად.
- საბჭოთა კავშირის სურვილი პირდაპირი ინტერვენციისა და ოკუპაციის იმპერიული უპირატესობების მოსაპოვებლად. კერძოდ, მათ ექნებოდათ ავღანეთში არსებულ ნედლეულსა და იაფ საქონელზე შეუზღუდავი წვდომა. საბჭოთა კავშირის შესვლა ავღანეთში თითქმის ერთხმად დაგმო საერთაშორისო საზოგადოებამ.

1979 წლის ისლამურმა რევოლუციამ ირანში გამოიწვია ნავთობის დეფიციტი და ფასების მასობრივი ზრდა, რის გამოც საბჭოთა კავშირის ეკონომიკა გაიზარდა ათობით მილიარდი დოლარით. შექმნილი სიტუაციით საბჭოთა კავშირი შეეცადა გრძელვადიანი გეოპოლიტიკური მიზნის მიღწევას, გამხდარიყო ლიდერი ცენტრალურ აზიასა და სპარსეთის ყურეს შორის არსებულ რეგიონში. 1979 წელს, საბჭოთა ჯარების ავღანეთში შესვლის შემდეგ, სსრკ-მ გაზარდა დახმარება ავღანეთის არმიის აღდგენისა და ქვეყნის ეკონომიკის გაძლიერების მიზნით. ავღანეთის მოსახლეობამ საბჭოთა ჯარებს საღვთო ომი (ჯიჰადი) გამოუცხადა, რომელიც 1989 წლამდე გაგრძელდა. ავღანელმა მოჯაჰედებმა პარტიზანული ბრძოლებით შეძლეს ომში უპირატესობის მოპოვება.

ავღანელ მოჯაჰედებს მხარს უჭერდნენ შეერთებული შტატები, საუდის არაბეთი, პაკისტანი და დიდი ბრიტანეთი, ამიტომ ეს ომი ცივი ომის მარიონეტულ ომად იქცა. იმ ქვეყნებიდან, რომლებიც მხარს უჭერდნენ მოჯაჰედებს, აშშ-მ და საუდის არაბეთმა უდიდესი ფინანსური მხარდაჭერა შესთავაზეს ავღანეთს. თუმცა, კერძო დონორებმა და რელიგიურმა საქველმოქმედო ორგანიზაციებმა მუსლიმურ სამყაროში, განსაკუთრებით სპარსეთის ყურეში, გაცილებით მეტი თანხა გაიღეს ავღანელი მეამბოხეებისათვის, ვიდრე ნებისმიერმა სხვა უცხო ქვეყანამ.

1981 წელს გაერო ჩაერთო საბჭოთა კავშირ-ავღანეთის პრობლემის მოგვარებაში, რადგან კონფლიქტმა გამოიწვია კრიზისი საერთაშორისო ასპარეზზე. გაეროს ჩართულობით ავღანეთსა და პაკისტანს შორის მოლაპარაკებების თერთმეტი რაუნდი გაიმართა. სსრკ-ში სამთავრობო ცვლილებების შემდეგ, 1985 წელს, მიხეილ გორბაჩოვმა გადაწყვიტა საგარეო პოლიტიკისა და ეკონომიკის მიმართულების ცვლილების განხორციელება. ჟენევის მოლაპარაკებაზე მიღებული კონსენსუსის მიხედვით, საბჭოთა კავშირს უნდა გაეყვანა ჯარი ავღანეთიდან. ასევე, მიხეილ გორბაჩოვის გენერალური მდივნის პოზიციაზე დანიშვნამ მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია საბჭოთა კავშირის სამომავლო გეგმებზე. მას სურდა საბჭოთა კავშირი

დაეხსნა ეკონომიკური სტაგნაციიდან, რის გამოც ის იძულებული გახდა სამხედრო ქვედანაყოფები გამოეყვანა ავღანეთის ტერიტორიიდან. ამ ომს უამრავი ადამიანის სიცოცხლე შეეწირა, დიდი იყო მსხვერპლი საბჭოთა არმიიდანაც.

ავღანეთ-საბჭოთა კავშირის კონფლიქტის დაწყება დაემთხვა შეერთებული შტატების ცენტრალური სადაზვერვო სააგენტოს (CIA) რამდენიმე მნიშვნელოვან ოპერაციას. პირველი ოპერაცია, კოდური სახელწოდებით „ციკლონი“ იყო ავღანეთის მოჯაჰედებისთვის სამხედრო და ფინანსური დახმარების პერიოდი (1979-1992), სსრკ-ს სამხედრო ინტერვენციამდე და მის დროსაც. მოჯაჰედებს, ასევე მხარს უჭერდა ბრიტანეთი, კოდური სახელწოდების „MI6“-ის ოპერაციით და ამის გარდა, ის ცალკეულ ფარულ მოქმედებებსაც ახორციელებდა. დაფინანსება გაგრძელდა (თუმცა შემცირდა) საბჭოთა კავშირის ჯარების გაყვანის შემდეგაც, რადგან მოჯაჰედები სამოქალაქო ომს აგრძელებდნენ პრეზიდენტ მოჰამად ნაჯიბულას წინააღმდეგ (1989–1992).

შეერთებული შტატები დადებითად იყო განწყობილი ახალი ისლამური ადმინისტრაციის მიმართ, რომელიც ავღანეთის ხელისუფლებაში მოვიდა 1992 წლის აპრილში. პრო-საბჭოთა მთავრობაზე გამარჯვების შემდეგ, მოჯაჰედების ჯგუფებმა დაიწყეს ბრძოლა ერთმანეთის წინააღმდეგ, რაც სამოქალაქო ომში გადაიზარდა. თუმცა, მიმდინარე შიდა არეულობა სტრატეგიულად საინტერესო აღარ იყო ამერიკისთვის.

მუსლიმურ ქვეყნებს შორის, პაკისტანმა ყველაზე მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ავღანეთში განვითარებულ მოვლენებში. პაკისტანისთვის მიუღებელი იყო საბჭოთა კავშირის დომინირება და მათ მიერ წარმოებული საგარეო პოლიტიკის შედეგები აზიის კონტინენტზე. საბჭოთა ჯარების ავღანეთში განლაგების შემდეგ, პაკისტანის სამხედრო მმართველმა, გენერალმა მუჰამედ ზია-ულ-ჰაკმა, ფინანსური დახმარების მიღება დაიწყო დასავლური ქვეყნებისაგან მოჯაჰედების დასახმარებლად.

ავღანელების ჯარის შეიარაღებასა და ფინანსურ დახმარებას უზრუნველყოფდა ჩინეთის სახალხო განმათავისუფლებელი არმია. ჩინელებმა მოჯაჰედებს გადასცეს ასობით მილიონის დოლარის ღირებულების საზენიტო რაკეტები, სარაკეტო გამშვები დანადგარები და ტყვიამფრქვევები. ომის მიმდინარეობისას ჩინელმა სამხედროებმა, რამდენიმე ათასზე მეტი მოჯაჰედი გაწვრთნეს სინციანისა და პაკისტანის საზღვრის გასწვრივ.

მეორე თავის მესამე ქვეთავში განხილულია, ავღანეთის მონარქიულ სახელმწიფოთ ჩამოყალიბება და მისი პროდასავლური პოლიტიკა. ავღანეთის სახელმწიფო მართვის ფორმას აბსოლუტური მონარქია წარმოადგენდა. ამ ფორმისთვის დამახასიათებელია ერთპიროვნული მმართველობა.

პირველი მსოფლიო ომის დაწყებისას ქვეყნისთვის ნეიტრალიტეტი საუკეთესო პოლიტიკური გადაწყვეტილება იყო, რადგან ამირს ჰქონდა ინფორმაცია საერთაშორისო პოლიტიკური ვითარების შესახებ. მისი აზრით, სამთა კავშირში გაწევრიანება ავღანეთს დაუცველს დატოვებდა ინგლის-რუსეთის ერთობლივი თავდასხმის შემთხვევაში, ამიტომ გადაწყვიტა, რომ ნეიტრალიტეტი ქვეყნის ინტერესებისათვის უფრო ხელსაყრელი იყო.

ომისა და მისი შედეგების ანალიზის საფუძველზე, ახალგაზრდა ავღანელი ნაციონალისტებისთვის ნათელი გახდა ქვეყანაში ცვლილებების საჭიროება. ახალგაზრდებმა მხარი დაუჭირეს ახალ ამირს - ამანულას, რათა გატარებული ყოფილიყო ის საჭირო რეფორმები, რომლებიც მისმა მამამ და ბაბუამ ვერ სისრულეში ვერ მოიყვანეს. ამანულას ნებართვით ქვეყანაში დაიშვა უცხოური ინვესტიციები, რამაც გააუმჯობესა ავღანეთის ეკონომიკური და კულტურული მდგომარეობა. მისი აზრით, ავღანეთისთვის გერმანია, იტალია და საფრანგეთი შესაძლოა გამხდარიყო საპირწონე ძალა ბრიტანული ან საბჭოთა გავლენისაგან თავის დასაღწევად. 1920-იანი წლების დასაწყისში, სხვადასხვა ქვეყანამ დიპლომატიური ურთიერთობების დამყარება დაიწყო ავღანეთთან, ეკონომიკურ-სამეცნიერო და საგანმანათლებლო

თანამშრომლობის მიზნით. ამანულა იყო გერმანიის მისიის ერთ-ერთი მთავარი მხარდამჭერი. შედეგად, 1926 წელს გერმანიასა და ავღანეთის მთავრობებს შორის მეგობრობის ხელშეკრულება გაფორმდა. ამის საფუძველზე გერმანია გახდა მესამე გავლენიანი ძალა ავღანეთში.

მეორე მსოფლიო ომის დაწყებისას, ავღანეთში ოპოზიციის წარმომადგენლები ცდილობდნენ მჭიდრო ურთიერთობის დამყარებას გერმანიასთან ავღანეთის მიერ გამოცხადებული ნეიტრალიტეტის მიუხედავად. ზაბულმა და მისი მოკავშირეები 1941 წლის გაზაფხულზე კერძო ვიზიტით ეწვივნენ ბერლინს, სადაც შეხვდნენ ჰიტლერსა და ფონ ჰენტიგს, რომელთაც განუცხადეს, რომ მათ პოლიტიკას გაატარებდნენ თუ უზრუნველყოფდნენ ავღანეთის იარაღით მომარაგებას. ქვეყანაში არსებული გამოწვევების მიუხედავად (ეკონომიკური, პოლიტიკური) ავღანეთმა შეძლო ნეიტრალიტეტის შენარჩუნება.

მეორე მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ ბრიტანეთის გასვლამ ავღანეთიდან შიდა არეულობა გამოიწვია. შაჰ მაჰმუდს შექმნილი მდგომარეობიდან გამოსავლად დასავლური ზესახელმწიფოსკენ (ამერიკის შეერთებული შტატები) მიბრუნება ესახებოდა. თუმცა, ამ ნაბიჯით ავღანეთი უნებლიედ ჩაერთვებოდა ცივ ომში. მეორე მსოფლიო ომმა აშშ-ისა და ავღანეთის ურთიერთობა განამტკიცა.

1973 წლის 17 ივლისს ავღანეთის ახალგაზრდა ოფიცერთა ჯგუფმა, გენერალ მუჰამედ დაუდის ხელმძღვანელობით მოაწყო სახელმწიფო გადატრიალება, დაამხო მონარქია და ავღანეთი რესპუბლიკად გამოაცხადა.

III. თავი. ახალი პოლიტიკური რეალობა და ტალიბანის პოლიტიკური აქტივობა
(3.1. ქვეყნის დემოკრატიზაციის მცდელობა და ჰუმანიტარული ინტერვენცია. 3.2.
დემოკრატიზაციის კრიზისი და ავღანეთის ახალი პოლიტიკური რეალობა. 3.3.
ემპირიული კვლევა - ექსპერტების გამოკითხვა, ნახევრად სტრუქტურირებული
ჩალრმავებული ინტერვიუ.)

მესამე თავში განხილულია, „საერთაშორისო უსაფრთხოების მხარდაჭერი ძალების“ (ISAF) მიერ განხორციელებული ღონისძიებები, თუ როგორ ცდილობდნენ მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნები ავღანეთში დემოკრატიული ინსტიტუტების შექმნასა და სხვადასხვა მნიშვნელოვანი ღონისძიებების გატარებას (ეკონომიკური, სოციალური, საგამანათლებლო და სხვა) ქვეყნის განვითარების მხრივ. ასევე ტერორისტული ორგანიზაცია ტალიბანის მიერ ავღანეთის ხელისუფლების ხელმეორედ ხელში აღებასა და მის მიერ განხორციელებულ ქვეყნის საშინაო და საგარეო პოლიტიკური კურსი.

მესამე თავის პირველ ქვეთავში განხილულია, ის მნიშვნელოვანი რეფორმები (ეკონომიკური, სოციალური, საგამანათლებლო და სხვა..), რომელმაც ხელი შეუწყო ქვეყნის დემოკრატიზაციის მცდელობას. ავღანეთის პრეზიდენტის ჰამიდ კარზაის მმართველობის პერიოდში ქვეყანაში განხორციელდა მნიშვნელოვანი ცვლილებები დემოკრატიზაციის თვალსაზრისით. ასევე კარზაი ცდილობდა ტალიბების საზოგადოებაში რეინტეგრაციას, რასაც ვერ მიაღწია.

ავღანეთის მომდევნო პრეზიდენტი - მუჰამად აშრაფ ღანი, გაპრეზიდენტებამდე მთავრობის ადმინისტრაციის სხვადასხვა თანამდებობაზე მუშაობდა. მას დიდი წვლილი მიუძღვის ქვეყნის განვითარებაში.

აშრაფ ღანს ურთიერთობების გაუმჯობესება სურდა პაკისტანთან, რაც ხელს შეუწყობდა ტალიბანთან სამშვიდობო მოლაპარაკებების დაწყებას. 2014 წლის 14 ნოემბერს, პრეზიდენტი პირველად ეწვია პაკისტანს და შეხვდა პრემიერ მინისტრს - ნავაზ შარიფს. მისი ერთ-ერთი მთავარი მიზანი იყო სამხრეთ აზიასთან ურთიერთობის გაუმჯობესება რეგიონის ეკონომიკის გარდაქმნის მიზნით. ღანის

აზრით, სტაბილური ავღანეთი შეიძლება ყოფილიყო დამაკავშირებელი ხიდი ცენტრალურ, სამხრეთ და დასავლეთ აზიას შორის, ქვეყნის ცენტრისტული მდებარეობის გათვალისწინებით.

ამრაფ ღანი მზად იყო ტალიბებისთვის ავღანური პასპორტების გადაცემისა და მათ ლეგიტიმურ პოლიტიკურ დაჯგუფებად აღიარებისთვის, რაც მისი მხრიდან იყო მშვიდობიანი შეთანხმების დადების მცდელობა. თუმცა, შეთავაზება არ შესრულდა. 2021 წლის მარტში, სამშვიდობო მოლაპარაკებების უკეთ წარმართვის მიზნით, ღანიმ სცადა ტალიბები დაერწმუნებინა ჩაეტარებოდა ახალი არჩევნები, რომელსაც უნდა მოჰყოლოდა დემოკრატიული მთავრობის ფორმირების პროცესი. იმავე წლის, 11 აგვისტოს, ტალიბებთან წარუმატებელი შეთავაზების შემდეგ, ღანმა თავდაცვის ძალების წარმომადგენლებს მოუწოდა ტალიბების წინააღმდეგ ბრძოლისაკენ. იმავე დღეს, პაკისტანის პრემიერ-მინისტრმა, იმრან ხანმა, განაცხადა, რომ ტალიბანი მოლაპარაკებებს არ წარმართავდა, ვიდრე ღანი იქნებოდა ავღანეთის პრეზიდენტის თანამდებობაზე.

ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა სამხედრო ოპერაციის „მდგრადი თავისუფლების“ წარმატებით განხორციელების შემდეგ, მხარი დაუჭირა ავღანეთის ახალ მთავრობას, პრეზიდენტ ჰამიდ კარზაის მეთაურობით. მანამდე, კი 2001 წლის ბოლოს, ავღანეთსა და შეერთებულ შტატებს შორის აღდგა დიპლომატიური ურთიერთობები.

ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა წამყვანი როლი შეასრულა ავღანეთის რეკონსტრუქციაში, ამ ქვეყნის ეროვნული უსაფრთხოების ძალებისთვის მილიარდობით დოლარის მიწოდებით, გზების, სამთავრობო და საგანმანათლებლო დაწესებულებების აშენებით. სხვადასხვა სახის სტრატეგიული პარტნიორობის შეთანხმებები დაიდო შეერთებულ შტატებსა და ავღანეთს შორის (ჯორჯ ბუშ უმცროსისა და ბარაკ ობამას პრეზიდენტობის დროს).

ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ გრძელვადიანი სტრატეგიული პარტნიორობის შეთანხმება ავღანელ ხალხს უნდა დახმარებოდა უსაფრთხო, დემოკრატიული და აყვავებული მომავლის დაგეგმვაში. ავღანეთი დაადგა თვითდამკვიდრების გზას უსაფრთხოებაში, მმართველობის სისტემაში, ეკონომიკურ და სოციალური განვითარების მიმართულეებში. გაერომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ მხარი დაეჭირათ დამოუკიდებელი ავღანეთის სახელმწიფოს ჩამოყალიბებისათვის, ქვეყნის კონსტიტუციის საფუძველზე, სადაც ჩამოყალიბებული იქნებოდა დემოკრატიული ღირებულებები. გაერომ ასევე, ვალდებულება აიღო გრძელვადიან პერიოდში, გაემლიერებინათ სტრატეგიული თანამშრომლობა ორმხრივი ინტერესის სფეროში, მათ შორის იყო: სახელმწიფო ინსტიტუტების გაძლიერება, გრძელვადიანი ეკონომიკური მხარდაჭერა და სოციალური განვითარება. ზემოთ აღნიშნულ საკითხები მხარეებმა დაადასტურეს - 2010 წლის ლონდონის, ქაბულისა და 2011 წლის - ბონის კონფერენციებზე.

20 წლის განმავლობაში, ავღანეთში აშშ-ის დასახული მიზნის მიღწევა მიმდინარეობდა აშშ-ს ოთხი ადმინისტრაციის, მრავალი სამხედრო მეთაურისა და ავღანეთის სხვადასხვა მთავრობის პერიოდში. ხანგრძლივი მისიის განმავლობაში, თითქმის 3500 აშშ-ისა და ნატოს ჯარისკაცი და ათიათასობით ავღანელი დაიღუპა. 2019 წლის ფისკალური მონაცემებით, შეერთებულმა შტატებმა დაახლოებით 900 მილიარდი დოლარი დახარჯა პირდაპირი ომისა და სამხედრო რეკონსტრუქციის ხარჯებზე. საერთაშორისო საზოგადოებამ ადამიანთა სიცოცხლის ამ მასობრივი დანაკარგით და ფინანსური ხარჯებით მიაღწია ალ-კაიდას, გარკვეულ წილად, შესუსტებას რეგიონში. ასევე, ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა მნიშვნელოვნად შეამცირა ტერორისტების ტრანსნაციონალური შესაძლებლობები ავღანეთსა და პაკისტანში. თუმცა, ტალიბებმა უკვე სამ წელზე მეტია შეძლეს მართვის სადავეების აღება ხელში. პაკისტანი კი კვლავ რჩება გარკვეული ტერორისტული, მემამბოხე ჯგუფების მასპინძელი და მფარველი. 2021 წლიდან, ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა შეცვალა სტრატეგიული მიზნები, ავღანეთი აღარ არის აშშ-ის წინაშე

არსებული ეროვნული უსაფრთხოების ყველაზე გადაუდებელი ან მნიშვნელოვანი გამოწვევა. ამერიკა სხვა საფრთხეების ფართო სპექტრის წინაშე დგას - მათ შორის, ჩინეთის აღზევა, აგრესიული რუსეთი და კლიმატის ცვლილება - რაც აშშ-ს რესურსების სწორ ინვესტირებას მოითხოვს მომდევნო წლებში, ამიტომაც გადაწყვიტა ავღანეთიდან გამოსვლა.

პაკისტანი: დურანდის სასაზღვრო რეგიონი, ბოლო ათწლეულებში, გამოიყენებოდა ავღანეთში ნატოს მეთაურობით სამხედრო ძალების მთავარ მარშრუტად. აგრეთვე, გამოიყენებოდა ტალიბანის დაჯგუფებების მიერ, რომლებიც თავდასხმებს აწყობდნენ ავღანეთის ტერიტორიაზე. ამერიკის მთავრობამ დაიწყო მარშრუტის გაკონტროლება, რამაც უარყოფითი გავლენა იქონია აშშ-პაკისტანის ურთიერთობებზე. მათ შორის ურთიერთობები უფრო დაიძაბა მაშინ, როცა ავღანეთის მთავრობამ ღიად დაიწყო პაკისტანის დადანაშაულება ტალიბანისა და სხვა დაჯგუფებების დახმარებაში - ISI ჯაშუშური ქსელის გამოყენებით. პაკისტანი, როგორც წესი, უარყოფდა ბრალდებებს, თუმცა, მანამდე განაცხადეს, რომ მათ ISI-ის ქმედებებზე სრული კონტროლი არ ჰქონდათ, რაც ორ სახელმწიფოს შორის იწვევდა დაძაბულობას.

2011 წლის მაისში, ოსამა ბინ ლადენის მკვლელობის შემდეგ, გაძლიერდა ავღანეთ-პაკისტანის შეტაკებები. ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა გააფრთხილა პაკისტანი, ტომობრივ რაიონებში ჰაკანის წინააღმდეგ შესაძლო სამხედრო მოქმედების დაწყების შესახებ და მათ მხარდაჭერაში დაადანაშაულა პაკისტანის მთავრობა, არმია და მისი ჯაშუშური ქსელი (ISI).

2015 წელს, პაკისტან-ავღანეთის შორის სამსახურებათაშორისო დაზვერვის მემორანდუმის შეთანხმების მიხედვით, ორივე ქვეყანა ვალდებული იყო ტერორიზმის წინააღმდეგ ერთად ბრძოლაზე და სადაზვერვო ინფორმაციის გაზიარებაზე. ხოლო 2021 წლის დეკემბერში, ისლამური ორგანიზაციის ისლ-ის (ისლამური სახელმწიფოების ლიგა) 56 წევრი ქვეყნის საგარეო საქმეთა მინისტრები,

ტალიბანის დელეგატებთან ერთად შეიკრიბნენ და ყურადღება გაამახვილეს ავღანეთის ჰუმანიტარულ კრიზისზე.

ირანი: 2001 წლის ბოლოდან, ავღანეთის მთავრობამ ირანთან მეგობრული ურთიერთობა დაამყარა, მიუხედავად ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და ირანს შორის დაძაბული ურთიერთობებისა. ირანი დაეხმარა ავღანეთს ეკონომიკისა და ინფრასტრუქტურის განვითარებაში. ავღანელი პოლიტიკოსების გარდა, შეერთებული შტატების ლიდერები და ნატოს ოფიციალური პირები თვლიდნენ, რომ ირანი ერეოდა ავღანეთის მართვაში ორმაგი თამაშის წესებით, თუმცა ირანი ჩვეულებრივ უარყოფდა ამ ბრალდებებს. ასევე, მრავალი წლის განმავლობაში, ISAF-ის თანამდებობის პირები ირანს ადანაშაულებდნენ ტალიბანის მუამზობე დაჯგუფებების მომარაგებასა და წვრთნაში. ირანელი პოლიტიკოსები შეძრწუნებული იყვნენ ავღანეთში ტალიბანის მთავრობის მოსვლის პერსპექტივით. ირანის მთავრობის მიერ ის აღიქმებოდა, როგორც პირდაპირი საფრთხე ხომეინისტური იდეოლოგიური ამბიციებისთვის.

ჩინეთი: რეგიონში მზარდმა ძალადობამ ჩინეთს შემფოთების საფუძველი მისცა. ამის მიუხედავად, ჩინეთის მიდგომა მეზობელ ქვეყნებთან დიდი ხნის განმავლობაში დამკვირვებლის როლის შესრულება იყო, უსაფრთხოების საკითხებს კი შეერთებულ შტატებსა და მის მოკავშირეებს ანდობდა. 2012 წელს, ჩინეთის სტრატეგია შეიცვალა. მას შემდეგ, რაც აშშ-ს პრეზიდენტ ბარაკ ობამას გატარებული პოლიტიკის მეშვეობით, ვაშინგტონს სურდა კონფლიქტიდან გამოსვლა, რომელიც ობამამ მემკვიდრეობით მიიღო. აღნიშნული სიტუაციიდან გამომდინარე დაიწყო ურთიერთობების გამყარება ავღანეთთან. 2012 წლის თებერვალში, პეკინმა უმასპინძლა ავღანეთ-ჩინეთ-პაკისტანის პირველ სამმხრივ დიალოგს. შემდეგ, შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის (SCO) რეგიონულ სამიტს უმასპინძლა პეკინში, სადაც გაფორმდა ორმხრივი "სტრატეგიული და თანამშრომლობის პარტნიორობის" შეთანხმება ავღანეთთან, როგორც ოფიციალურ SCO-ს წევრთან. ვაშინგტონის პოლიტიკის ცვლილებამ ავღანეთში, ჩინეთს უფრო მეტი ნაბიჯის

გადადგმისკენ უბიძგა, თუმცა ქვეყნის მიზნები რეგიონში ბუნდოვანი იყო.

QCCM-ის შექმნის პარალელურად, ჩინეთმა თავისი წვლილის შეტანა დაიწყო რეგიონის უსაფრთხოებაში. ავღანეთის იმ დროინდელ ხელისუფლებას ფინანსურად დაეხმარა სამხედრო ბაზების აშენებაში და დაიწყო ავღანური ძალების მომზადება ჩინეთში. ტაჯიკეთში, ჩინეთმა ააშენა ათეულობით სასაზღვრო პუნქტი ტაჯიკი მესაზღვრეებისთვის და ასევე, საკუთარი ბაზა ქვეყნის გორნო-ბადახშანის ავტონომიურ ოლქში. ჩინეთი ქმნიდა უსაფრთხო ადგილს (ბუფერს) ავღანეთთან, პირდაპირი საფრთხეებისგან თავიდან ასაცილებლად მის სასაზღვრო რეგიონებში.

რუსეთის ფედერაცია: რუსეთი სულ უფრო მეტად იყო ტალიბებით იმედგაცრუებული, ვინაიდან ისინი მხარს უჭერდნენ ჩეჩენ მემამოხეებს. ასევე, ცენტრალურ აზიაში და თავად რუსეთში, მოქმედი ტერორისტული დაჯგუფებებისათვის თავშესაფრის მიცემით. რუსეთმა სამხედრო დახმარება გაუწია ავღანეთის ჩრდილოეთ ალიანსს, რომელიც 2001 წელს მთავარი ძალა აღმოჩნდა ტალიბანის რეჟიმის დამხობისას შეერთებული შტატების ინტერვენციის შემდეგ.

რუსეთის უფრო აქტიური ჩართულობა ავღანეთში მოიცავს ბიზნეს საინვესტიციო წინადადებების შეთავაზებებს, დიპლომატიურ პროპაგანდას, კულტურულ პროგრამებს, ცენტრალური ხელისუფლების ფინანსურ და სამხედრო მხარდაჭერას ტალიბებზე გავლენის მოპოვების მიზნით. 2016 წლის დეკემბრიდან, მოსკოვმა დაიწყო დიპლომატიური ურთიერთობების გაუმჯობესება ავღანეთთან. მან უმასპინძლა მოლაპარაკებების სამ რაუნდს ჩინეთის, ირანისა და პაკისტანის მონაწილეობით, სადაც ჩართული იყო ავღანეთი.

რუსეთის რეაქცია, 2021 წლის სექტემბერში, ტალიბების მიერ ავღანეთის ხელში ჩაგდებაზე, პრაგმატული და თავშეკავებული იყო. რუსეთმა, ისევე როგორც სხვა სახელმწიფოების უმრავლესობამ, ოფიციალურად არ აღიარა ტალიბანის რეჟიმი და ის არ ამოიღო ტერორისტული ორგანიზაციების სიიდან. თუმცა, რუსეთის საელჩომ ქაბულში, გამოთქვა მზადყოფნა ახალ დე-ფაქტო ხელისუფლებასთან ურთიერთობის დამყარებისთვის.

თურქეთი: თურქეთი მონაწილეობას იღებდა საერთაშორისო უსაფრთხოების მხარდამჭერი ძალების (ISAF) აქტივობებში მისი დაარსების დღიდან. თურქეთის ჯარები ავღანეთში ჩართული იყვნენ არა როგორც საბრძოლო ძალები, არამედ როგორც ლოგისტიკური მხარდამჭერები. ისინი პასუხისმგებლები იყვნენ ავღანელი სამხედრო პერსონალის მომზადების პროცესზე, ქაბულის გარშემო უსაფრთხოების შენარჩუნებაზე, ავღანეთის შეიარაღებული ძალებისა და ავღანეთის ეროვნული პოლიციელების გადამზადებაზე.

თურქეთმა სამხრეთი სამიტის პროცესი დაიწყო, თურქეთს, ავღანეთსა და პაკისტანს შორის, 2007 წლის თებერვალში. სამმა ქვეყანამ დადო პირობა, რომ გაეზარდათ კოორდინაცია მათ პოლიტიკურ, სამხედრო და სადაზვერვო რგოლებს შორის ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლაში.

2021 წლის მარტში, თურქეთმა დააანონსა სტამბოლში ავღანეთთან მშვიდობის საკითხზე, მაღალი დონის დისკუსიების გამართვა. ასევე, წარმოადგინა ინფორმაცია თურქეთის სპეციალურ წარმომადგენლის დანიშვნის შესახებ ავღანეთში.

საქართველო: უახლოეს ისტორიაში, საქართველოსა და ავღანეთის ურთიერთობა გამოიხატა ნატოს მიერ განხორციელებულ მისიაში, „საერთაშორისო უსაფრთხოების მხარდაჭერის ძალების“ (ISAF) შემადგენლობაში მონაწილეობით ავღანეთში. საქართველოს თავდაცვის ძალები, 2004 წლის აგვისტოში ჩაერთნენ აღნიშნულ მისიაში. ქართული ქვედანაყოფის ამოცანა, პირველ ეტაპზე იყო ავღანეთის საპრეზიდენტო არჩევნების უსაფრთხოების უზრუნველყოფა. მისიის მიმდინარეობისას ეტაპობრივად იზრდებოდა სამხედრო მოსამსახურეთა რაოდენობა და მათი ამოცანები.

საქართველოს თავდაცვის ძალები იყო სამშვიდობო მისიაში (ISAF) ნატოს პარტნიორი ქვეყნებიდან ყველაზე დიდი კონტრიბუტორი, რომელმაც მნიშვნელოვანი მხარდაჭერა აღმოუჩინეს ავღანეთს უსაფრთხოების კუთხითა და ავღანელი სამხედროებისა და პოლიციელების გადამზადების მხრივ. ქართველი

სამხედროების სამშვიდობო მისია ავღანეთში 17 წელი გაგრძელდა სადაც, როტაციის წესით, სულ მცირე 22 ათას ქართველ ჯარისკაცს მოუხდა სხვადასხვა სახის სამხედრო ამოცანის შესრულება. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ სამწუხაროდ, ამ ბრძოლას მსხვერპლიც ახლდა თან. მისიაში ჩართვიდან საქართველოს თავდაცვის ძალებმა, ავღანეთში სულ 32 სამხედრო მოსამსახურე დაკარგა, ხოლო ბევრად მეტია დაზარალებულ-დაჭრილთა რიცხვი.

მესამე თავის მეორე ქვეთავში განხილულია, ტალიბანის მიერ ქვეყნის მმართველობის ხელში აღების შემდეგ განვითარებული მოვლენები. 2021 წლის სექტემბრიდან, ამერიკული ჯარების ავღანეთიდან გასვლის შემდეგ, ტალიბანს ათი დღე დასჭირდა ქვეყანაზე კონტროლის მოსაპოვებლად. ამ ელვისებურმა დაბრუნებამ და პრეზიდენტ ჯო-ბაიდენის გადაწყვეტილებამ მსოფლიო გააოცა. ეს იყო აშშ-ს ამ ქვეყანაში ორი ათწლეულის ბრძოლის დასრულებისა და ავღანეთში აშშ-ს ყოფნის დროს ჩამოყალიბებული ინსტიტუტების ქრონიკული ჩამოშლის კულმინაცია, რითაც ისარგებლა ტალიბანმა. პირველ რიგში, ამერიკის შეერთებული შტატებისა და ნატოს მოკავშირე ქვეყნების სტრატეგიულმა დამარცხებამ მეტ-ნაკლებად გავლენა მოახდინა მათ სანდოობაზე. პრეზიდენტ ბაიდენის გატარებულმა პოლიტიკამ ავღანეთში, ამერიკის შეერთებული შტატების მოკავშირეებს (ევროპიდან აზიამდე, სპარსეთის ყურის ქვეყნების ჩათვლით) შეახსენა, რომ ქვეყნებმა საკუთარი წილი პასუხისმგებლობა უნდა აიღონ საერთაშორისო უსაფრთხოების კუთხით და არ უნდა ააგონ მათი საგარეო პოლიტიკა აშშ-ს რესურსებზე დაყრდნობით.

ამერიკის შეერთებული შტატები და მისი მოკავშირე ქვეყნები სტრატეგიულად არამომგებიან პოზიციაში აღმოჩნდნენ, რასაც მოწმობს ავღანეთში განვითარებული მოვლენები. ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა უნდა აღიაროს - ავღანეთიდან მისი სამხედრო ძალების გაყვანით, გავლენის დაკარგვა რეგიონზე და დე-ფაქტო ხელისუფლების (ტალიბანი) მომავლის კონტროლის გადაცემა რეგიონულ ძალებზე.

ტალიბანს, ათწლეულების განმავლობაში, „რაკბარი შურა“ (ლიდერთა საბჭო)

ხელმძღვანელობდა. ანალიტიკოსების აზრით, ის აკონტროლებს ტალიბანის მთავრობის მუშაობას. მთავრობა ჩამოყალიბებულია ოცდაცაათ კაციანი მინისტრთა კაბინეტით, რომელიც დაკომპლექტებულია მხოლოდ მამაკაცებით. ისინი ტალიბანის ყოფილი ოფიციალური ან მათდამი ლოიალურად განწყობილი პირები არიან. უმრავლესობა ეთნიკური პუშტუნია, ზოგიერთ მათგანი კი ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ ტერორისტად არის მიჩეული და სანქცირებულია გაეროს მიერ.

ტალიბანის ლიდერმა (მაღალი ჰიბათულა ახუნდადა) მოსამართლეებს შარიათის (ისლამური კანონის) დაწესება უბრძანა. ცვლილება ყველა იმ ადამიანის წინააღმდეგ იმოქმედებდა, ვინც არ დაიცავდა ტალიბანის წესებს. მათ შორის იყვნენ ყოფილ მთავრობასთან დაკავშირებული მოქალაქეები და შეიარაღებული დაჯგუფების წევრები (ეროვნული წინააღმდეგობის ფრონტი (NRF), ხორასანის პროვინციის ისლამური სახელმწიფო (IS-KP)). შარიათის მიღების შემდეგ, ტალიბებმა ხალხის საჯაროდ სიკვდილით დასჯა დაიწყეს.

ტალიბების მმართველობის პერიოდში დაიწყო ზეწოლა თავისუფალ მედიაზე, რამაც ბევრი მათგანის დახურვა გამოიწვია. ჟურნალისტების მიმართ დაწესდა შეზღუდვები. დაკავებული ჟურნალისტებისათვის გამოიყენეს წამების სხვადასხვა ფორმა, ამიტომაც, ბევრი ჟურნალისტი გაიქცა ქვეყნიდან. ასევე, ავღანეთის ადამიანის უფლებათა დამოუკიდებელი კომისია (AIHRC) და ადამიანის უფლებათა ეროვნული ინსტიტუტი დაიხურა. აღნიშნულიდან გამომდინარე, სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებისთვის, ადამიანის უფლებების შესახებ დოკუმენტაციის წარმოებისა და მოხსენების სივრცე მნიშვნელოვნად შეიზღუდა. დამოუკიდებელ უფლებადამცველ ჯგუფებს არ შეუძლიათ თავისუფლად მუშაობა.

ტალიბებმა დახურეს ქალების საქმეთა სამინისტრო (MoWA), სანაცვლოდ შექმნეს სათნოების გავრცელებისა და მანკიერების პრევენციის სამინისტრო, რომელმაც შემზღუდველი და შეურაცხმყოფელი დეკრეტი გამოსცა ქალთა და გოგონების უფლებებთან დაკავშირებით. გოგონებს აკრძალათ საშუალო სკოლაში სიარული, ხოლო მოგვიანებით უმაღლესი განათლების მიღება და საჯარო

სივრცეებში თავისუფლად გამოჩენა. ტალიბებმა დააწესეს ქალების ჩაცმულობაზე მკაცრი შეზღუდვა, მათ მოსთხოვეს ჰყოლოდათ მაჰრამი. ტალიბების რეპრესიების გამო, დასაქმებული ქალების უმრავლესობა ქვეყნიდან გაიქცა, რის გამოც ჯანდაცვის სექტორის უმეტესი ნაწილი ადამიანური რესურსების გარეშე დარჩა. 2021 წლამდე, საერთაშორისო დახმარების შეწყვეტამ, რომელიც დიდწილად ჯანდაცვის მხარდაჭერაზე იყო ორიენტირებული, საავადმყოფოები და ჯანდაცვის კლინიკები, შეზღუდული რესურსების ან პერსონალის გარეშე დატოვა, რამაც შეზღუდა ქვეყანაში ჯანდაცვის ხელმისაწვდომობა.

საერთაშორისო დამკვირვებლები კვლავ შემფოთებულნი არიან ტალიბანის მიერ ტერორისტული ორგანიზაციების მხარდაჭერის გამო, მათ შორის ალ-კაიდაზე, რომელიც საფრთხეს უქმნის რეგიონულ და საერთაშორისო უსაფრთხოებას. ტალიბანის მმართველობის პირობებში, ავღანეთი შეიძლება გახდეს უსაფრთხო თავშესაფარი ტერორისტებისათვის, რომლებიც შეძლებენ ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და მის მოკავშირეებზე თავდასხმების ორგანიზებას. მიუხედავად ამისა, ტალიბანი მაინც აცხადებს, რომ ავღანეთის მიწა არ იქნება გამოყენებული სხვა ქვეყნის უსაფრთხოების წინააღმდეგ.

გაერო-ს მონიტორინგის ჯგუფის დასკვნის თანახმად, ტალიბანი ხელისუფლებაში მოსვლამდე, შემოსავალს ოპიუმის ყაყაჩოს მოშენებით, ნარკოტიკების ვაჭრობითა და ადგილობრივ ბიზნესზე ზეწოლით იღებდა. 2021 წელს, ავღანეთს მსოფლიოში არალეგალური ოპიუმის წარმოების 86% ეკუთვნოდა. მიუხედავად ამისა, 2022 წლის აპრილში, ტალიბებმა ყაყაჩოს მოყვანა აკრძალეს.

აშშ: ტალიბანის მთავარი ინტერესი ავღანეთში, მათი მმართველობის გახანგრძლივებაა. ეს შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ავღანეთის ოპოზიციური დაჯგუფებები დარჩება ტალიბების კონტროლის ქვეშ და არ მიიღებს შესაბამის გარე მხარდაჭერას. აშშ-ტალიბანის დიალოგი ხელს შეუშლის ვაშინგტონს,

ტალიბანის მთავრობის დამხობაში ან ავღანეთში ანტი-ტალიბანური ძალების დახმარებაში.

ტალიბანი ავღანეთის უსაფრთხოების შესანარჩუნებლად, ცდილობს ქვეყნის ტექნოლოგიური დაზვერვის განვითარებას. ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა ტალიბანს მიაწოდა IS-K-ის მოქმედებების ამსახველი სატელიტური სურათები, ქვეყნის სხვადასხვა რაიონში, რაც დაეხმარა ტალიბანის მეზომოლებს ოპერატიულ მოქმედებებში. ტალიბანს მსგავსი თანამშრომლობის გაგრძელება უნდა აშშ-თან, ავღანეთში არსებული სხვა ტერორისტული დაჯგუფების წინააღმდეგ ეფექტური სამხედრო ოპერაციებისთვის.

აშშ-ს სურს მისი მოქალაქეების დაცვა ნებისმიერი ტერორისტული აქტისგან, რომელიც შეიძლება დაგეგმოს ან განახორციელოს ავღანეთში მეოფმა ტერორისტულმა დაჯგუფებამ. ამის უზრუნველსაყოფად, ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა მიიღო ორმხრივი მიდგომა. ეს ძირითადად იმით აიხსნება, რომ ტალიბანს არ შეეძლო გამოწვევებზე მყისიერი რეაგირება (ანტი-ტალიბანური დაჯგუფებების თავდასხმები), რაც გამოიწვევდა სუსტი მთავრობის იმიჯის ჩამოყალიბებას. მათ არ შეეძლოთ ავღანეთის სუვერენიტეტის დაცვა. აქედან გამომდინარე, აშშ-თან კოორდინირებულად თავდასხმებში ჩართვა იყო ერთადერთი შესაძლო და პრაგმატული სტრატეგიული სვლა, ტალიბანის წინაშე მდგარი გამოწვევის შემსუბუქების მიზნით. აშშ ცდილობს ტალიბანთან ურთიერთობის დამყარებას, რათა თავიდან აიცილოს ნებისმიერი ტიპის პოტენციური შურისძიება.

ჩინეთის გავლენის ზრდა ავღანეთსა და ცენტრალურ აზიაში აშშ-ს გეგმებზე ნეგატიურ გავლენას ახდენს. გარდა ამისა, შეერთებული შტატების შეფასებით, შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის (SCO) წევრ ქვეყნებს ტალიბანის მთავრობის აღიარების საკითხის გადაწყვეტაც შეუძლიათ. აშშ-ისათვის საჭიროა ავღანეთში ფიზიკურად ყოფნა და ქვეყნის შიგნით მიმდინარე აქტივობებზე თვალყურის დევნება. ამის მიღწევა შესაძლებელი იქნებოდა ქაბულში საელჩოს

გახსნით, თუმცა ვაშინგტონს არ სურს ავღანეთში ოფიციალური დიპლომატიური მისიის ყოლა. სამაგიეროდ, აშშ-ს სურს ავღანეთში ყოფნა ფარულად, მისი სადაზვერვო სამსახურის მეშვეობით.

აშშ-ტალიბანს შორის თანამშრომლობის გამოწვევები მოიაზრებს ტალიბანის პოლიტიკურ შეშფოთებას, ორგანიზაციულ საკითხებსა და ისტორიულ მომენტებს. მთავარი დაბრკოლება აშშ-ისა და ტალიბანს შორის, ჰაკანის ჯგუფის გარდა, არის ტალიბანის უმაღლესი ლიდერი, მულა ჰაიბათულა ახუნდზადა. როგორც ჩანს, ის ყოყმანობს ამერიკის შეერთებულ შტატებთან თანამშრომლობაზე იდეოლოგიური განსხვავებების გამო. ტალიბანის წევრების შეხედულებები იყოფა ორ კატეგორიად: ვინც მხარს უჭერს აშშ-თან უსაფრთხოების თანამშრომლობას და ვისაც არ სურს მონაწილეობა ამ ურთიერთობაში. ტალიბებს უჭირთ აშშ-სთან ურთიერთობის საჭიროების აღიარება - საზოგადოებრივი და პოლიტიკური ოპოზიციის ლიდერების, მათ შორის ყოფილი პრეზიდენტის ჰამიდ კარზაის წინაშე, რომელსაც ტალიბები „აშშ-ს მარიონეტს“ უწოდებდნენ. ოპოზიციის ლიდერებს შეუძლიათ გამოიყენონ აშშ-ტალიბანის თანამშრომლობა, როგორც ინსტრუმენტი პოლიტიკური მიზნებისთვის. ორ მხარეს შორის კონტრტერორისტული თანამშრომლობა გაგრძელდება. თუმცა, ურთიერთობის მასშტაბები შეიძლება განსხვავდებოდეს შიდა პოლიტიკის, ავღანეთში ტერორისტული დაჯგუფებების მოქმედებებისა და რეგიონით დაინტერესებული მხარეების გეოპოლიტიკის მიხედვით.

საბოლოოდ, ტალიბანის პოლიტიკა ამერიკის შეერთებულ შტატებს უბიძგებს მოძებნოს სხვა ვარიანტები, ავღანეთის მთავრობაზე ზეწოლის მიზნით. როგორც ჩანს, ტალიბებზე ზეწოლის ყველაზე ეფექტური გზა, ჩრდილოეთ ავღანეთში - NRF-ის გაძლიერებაა. ორმხრივი დაძაბულობისა და უნდობლობის შესამცირებლად, აუცილებელია ყოვლისმომცველი ჩარჩო ან დიალოგის პროცესი. მესამე მხარის მედიაცია არის ერთ-ერთი ეფექტური გზა პროცესის დასაწყებად. მიუხედავად იმისა, რომ აშშ საკონსულტაციო მიდგომას იყენებს ავღანეთთან, ტალიბანის ხელისუფლება პროცესში სრულად ჩართული მაინც არ არის.

პაკისტანი: ავღანეთის მეზობელი სახელმწიფო პაკისტანი, ექსპერტების მოსაზრებით, დესტაბილიზაციის როლს ასრულებდა ავღანეთში განვითარებულ პოლიტიკურ მოვლენებში, ათწლეულების განმავლობაში. ის აქტიურად უჭერდა მხარს ტალიბანს, შექმნის ეტაპიდან - ავღანეთის მთავრობაში ხელმეორედ მოსვლამდე. 2021 წლის აგვისტოდან, პაკისტანის მაღალჩინოსნებმა არაერთი შეხვედრა გამართეს ტალიბანის ახალ მთავრობასთან, როგორც ქაბულში, ასევე ისლამაბადში. თუმცა, არსებობს ეჭვი, რომ ტალიბანის ხელისუფლებაში დაბრუნება გამოწვევებს უქმნის პაკისტანსაც. ტალიბანის გამარჯვებამ, სავარაუდოდ, სტიმული მისცა პაკისტანში დაფუძნებულ ისლამისტურ ტერორისტულ დაჯგუფებებს (Tehreek-i ტალიბანი პაკისტანი, ან TTP, აშშ-ს მიერ დანიშნული FTO). 2021 წელს დაიწყო თავდასხმები პაკისტანის წინააღმდეგ, ხოლო 2022 წლის აპრილში, ისლამაბადმა მოუწოდა ქაბულს "დაეცვა პაკ-ავღანეთის სასაზღვრო რეგიონი ტერორისტულ აქტებში ჩართული პირებისგან".

ჩინეთი: 2022 წლის მაისში, ჩინეთის საგარეო საქმეთა მინისტრი ოფიციალური ვიზიტით ჩავიდა ქაბულში, რომელმაც ქვეყნის ხედვა გააცნო ტალიბანის მმართველობას და დაადასტურა პატივისცემა ავღანელი ხალხის დამოუკიდებელი არჩევანის მიმართ. 2023 წლის სექტემბერში, ჩინეთი იყო პირველი ქვეყანა, რომელმაც ახალი ელჩი წარადგინა ქაბულში. მომდევნო თვეში, ტალიბანის წარმომადგენლები ეწვივნენ პეკინს, სადაც მზაობა განაცხადეს ჩინეთის სარტყელსა და გზის ინიციატივაში გაწევრიანების შესახებ.

ჩინეთის ეკონომიკური სტრატეგია ავღანეთსა და ცენტრალურ აზიაში, არის მათ ეკონომიკურ ზონაზე გავლენის მოპოვება ინფრასტრუქტურისა და საკომუნიკაციო ქსელების დაფინანსების მეშვეობით (სარტყელი და გზის ინიციატივის მეშვეობით). ჩინეთი მსგავსი ქმედებით ცდილობს დაუკავშირდეს ცენტრალურ აზიას, ახლო აღმოსავლეთსა და ევროპას. მას შეუძლია ისარგებლოს ავღანეთის ისტორიული სავაჭრო კერებით, გაზარდოს და ხელი შეუწყოს ვაჭრობას - იმპერიების გზაჯვარედინზე. 2023 წლის მაისში, ტალიბანი დაეთანხმა პეკინს, ორ

ქვეყანას შორის ეკონომიკური ურთიერთობის გამყარებაზე. ჩინეთის პირდაპირი ინვესტიცია ავღანეთში, გარკვეულ საფრთხეს წარმოადგენს ქვეყნის ეკონომიკისათვის, რადგან დიდი თანხების ინვესტირება დაუცველ და არასტაბილურ ქვეყნებში არამომგებიანია. მიუხედავად ამ შეზღუდვებისა, პეკინსა და ქაბულს შორის, რამდენიმე მნიშვნელოვანი შეთანხმება გაფორმდა.

ტალიბანისთვის ჩინეთი ერთ-ერთ მნიშვნელოვან იმედად რჩება ეკონომიკური განვითარების მისაღწევად, ხოლო ავღანური რესურსები საინტერესოა ჩინური ფირმებისა და მთავრობისთვის. განსაკუთრებით, ნედლი მინერალები, რამაც გადამწყვეტი როლი შეიძლება შეასრულოს მსოფლიოში. ჩინეთი უკვე აკონტროლებს ავღანეთის ეკონომიკის უმეტეს ნაწილს, რაც ევროკავშირისა და მისი მოკავშირეებისათვის რეალურ გამოწვევას წარმოადგენს მწვანე ენერჯის პოლიტიკის ფარგლებში. ავღანეთის მინერალური მარაგი 1-3 ტრილიონი აშშ დოლარით არის შეფასებული და ჯერ კიდევ ხელუხლებელია. გარდა ლითიუმის მნიშვნელოვანი რაოდენობისა, რამაც შეიძლება ის მსოფლიოში პირველ ადგილზე დააყენოს. ავღანეთს აქვს რკინის მადანი და სპილენძით მდიდარი ნიადაგი. ეს არის პოტენციური ეკონომიკური ოქროს მადარო ტალიბებისთვის. საჭიროების შემთხვევაში, მისი გამოყენებით მოახერხებენ საერთაშორისო პოლიტიკური და ეკონომიკური პარტნიორობის დამყარებას, საერთაშორისო განვითარების დახმარების არარსებობის შემთხვევაში.

ირანი: ირანსა და ავღანეთს აქვთ საერთო საზღვარი, მსგავსი კულტურები და ენები. ასევე, სხვადასხვა მიზნით, საერთო რეგიონული ინტერესები. 2021 წელს, ავღანეთში ტალიბანის კვლავ მოსვლამ, ორი ქვეყნის ურთიერთობაში ახალი გამოწვევები წარმოქმნა. ეს მოიცავს ავღანეთის მდინარეების წყალზე წვდომას, ავღანელი ლტოლვილების რაოდენობის ზრდას ირანში, უკანონო ნარკოტიკების შემოდინებასა და ტალიბების თავდასხმებს ავღანელ, შიიტ-პუშტუნ მუსლიმებზე.

ევროკავშირი: 2021 წლის აგვისტოში, ტალიბების მიერ ძალაუფლების ხელში ჩაგდებას ქვეყანაზე დასავლური სანქციების ტალღა გამოიწვია და ავღანეთის განვითარებისთვის გამოყოფილი ყველა დახმარების შეწყვეტა. შედეგად, ავღანეთის ეკონომიკა და საბანკო სისტემა ჩამოიშალა. ქვეყანა აღმოჩნდა ჰუმანიტარულ კრიზისში, რომლის მოსახლეობის (დაახლოებით) ნახევარს დახმარება ესაჭიროებოდა. ევროკავშირმა არ აღიარა ტალიბანი ავღანეთის ლეგიტიმურ მთავრობად, რაც უარყოფითად აისახა ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე, ჰუმანიტარულ დახმარებასა და უსაფრთხოების საკითხზე.

ევროკავშირის ინტერესს წარმოადგენს ავღანეთის ბუნებრივი რესურსები. ამ მიზეზით აგრძელებდა ავღანელი ხალხის მხარდაჭერას, ჰუმანიტარული დახმარების მეშვეობით. ამავე დროს, ის დაჟინებით ითხოვს ტალიბანისგან მათი ვალდებულებების შესრულებას, როგორც არის: საერთაშორისო ხელშეკრულებების პატივისცემა, ავღანეთის კულტურული, სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებები და თანაბარი წარმომადგენლობა ქვეყნის მმართველობაში.

ავღანეთში განვითარებული მოვლენებით კვლავ შემზოთებულია ევროკავშირი. ჩინეთ-ავღანეთის კავშირის თავდაპირველი გავლენა ევროკავშირზე, დაკავშირებულია ძალთა რეგიონულ ბალანსთან. ახალი აბრეშუმის გზის გაყვანა ევროპაში, საფრთხეს შეუქმნის ევროკავშირის სტრატეგიულ ავტონომიას. გარდა ამისა, ტალიბანისა და ჩინეთის უფრო მჭიდრო კავშირმა შეიძლება განაპირობოს ევროკავშირის ჰუმანიტარული დახმარების საჭიროება. ძალთა ბალანსის მისაღწევად ევროკავშირი დოჰაში გამართული შეხვედრების მეშვეობითა და მისი მისიით ქაბულში, კვლავ რჩება ავღანეთის პროცესებში ჩართულ მხარედ.

ევროკავშირის ქმედებები უნდა დაბალანსდეს ავღანეთში, მაგრამ ჩინეთის ნაბიჯებმა შეიძლება საფრთხე შეუქმნას ამ პოლიტიკას და ინტერესებს. ამასთან დაკავშირებით, ჯოზეპ ბორელმა განაცხადა, რომ უნდა გაიზარდოს კონკურენცია ჩინეთსა და ევროკავშირს შორის. ევროკავშირმა ავღანეთის გეოეკონომიკურ სფეროში

უნდა გაუწიოს ჩინეთს მეტოქეობა. ამრიგად, ევროკავშირი უნდა დაინტერესდეს ჩინეთის პრობლემებით. ვინაიდან, ადამიანის უფლებების დარღვევა ტიბეტში, სინძიანსა და ჰონგ კონგში, დაძაბულობა სამხრეთ ჩინეთის ზღვაში და ჩინეთის ამბივალენტური დამოკიდებულება რუსეთ-უკრაინის ომთან დაკავშირებით, წარმოადგენს იმ მნიშვნელოვან გამოწვევებს, რომლებიც უნდა მიიღოს ევროკავშირმა და განიხილოს პეკინთან ურთიერთობისას საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკაში.

მესამე თავის მესამე ქვეთავი მოიცავს დარგის სპეციალისტებთან ინტერვიუს. სადოქტორო ნაშრომზე მუშაობისას, ნაშრომის სრულყოფისა და უკეთ გააზრების მიზნით, გამოვიყენეთ თვისებრივი კვლევის მეთოდი, კონკრეტულად ჩაღრმავებული ინტერვიუ, როგორც პოლიტიკურ მეცნიერებაში გამოკითხვის ერთ-ერთი საუკეთესო საშუალება.

სამიზნე ჯგუფად შევარჩიეთ დარგის სპეციალისტები და ექსპერტები, რომელთა თეორიულ-პრაქტიკული გამოცდილება, რეკომენდაციები და მოსაზრებები მნიშვნელოვანია ჩვენი კვლევისთვის.

საკვლევ საკითხთან დაკავშირებით ექსპერტებისგან მივიღეთ განსხვავებული და ამომწურავი ინფორმაცია. დადასტურდა ნაშრომის ჰიპოთეზა. ავღანეთის სახელმწიფოს ჩამოყალიბების თავისებურებების გამოყოფისას, რესპოდენტებმა დაასახელეს სხვადასხვა მნიშვნელოვანი ფაქტორები. ზოგიერთის მოსაზრებით, ასეთი ფაქტორები იყო: ქვეყნის უძველესი პერიოდი, მონარქიული მმართველობის დასასრული, ავღანეთის დამოუკიდებელი ქვეყნის შექმნა და შემდგომი პერიოდი. ასევე, გამოყოფენ ქვეყნის კლანურ-ტომობრივი მოწყობის სისტემასა და რელიგიური დოქტრინის ფაქტორებს, რომლებიც გავლენას ახდენს ავღანელი მოსახლეობის უმრავლესობაზე. დარგის ექსპერტები ქვეყნის ჩამოყალიბების თავისებურებების განხილვისას აქცენტს აკეთებენ ტომებს შორის არსებულ კონფლიქტებზეც, რაც ნეგატიურ ზეგავლენას ახდენდა ქვეყნის მართვის სხვადასხვა რგოლზე. ავღანეთში შექმნილი მდგომარეობა კი ზემოქმედებდა მმართველი ძალის პოლიტიკაზე, საერთაშორისო და რეგიონული აქტორების დამოკიდებულებაზე და ქვეყნის

ეკონომიკურ მდგომარეობაზე.

მეორე საკვლევ კითხვაზე, თუ რამ განაპირობა ავღანეთში პოლიტიკური ისლამის როლის ზრდა და რა გავლენა იქონია ქვეყნის პოლიტიკაზე - რესპოდენტების მოსაზრებები ერთმანეთს ემთხვევა. ყველა მათგანი ისლამიზმის როლის ზრდას უკავშირებს საბჭოთა ინტერვენციას ავღანეთში. ზოგიერთი მათგანი კი ქვეყნის მართვის სუსტ პოლიტიკას და არსებულ ეთნიკურ კონფლიქტებს ავღანეთში. ასევე, ტალიბანის აღზევებასა და გლობალური ტერორიზმს. ერთ-ერთი რესპოდენტის მოსაზრებით ისლამიზმის როლის ზრდა მოჰყვა არაბების მიერ ავღანეთის ტერიტორიის დაპყრობასა და ისლამის გავრცელებას ავღანეთის ტერიტორიაზე. რასაც მოჰყვა მართვის ისეთი სისტემების ჩამოყალიბება, რომლებიც იმართება ყურანითა და შარიათით.

შემდეგ საკვლევ კითხვას, თუ როგორ მოქმედებს ტალიბების მიერ ქვეყნის მმართველობის კვლავ ხელში აღება ავღანეთის უსაფრთხოებაზე, რესპოდენტები თანხმდებიან, რომ მხოლოდ ნეგატიურ ზეგავლენას იქონიებს ქვეყნის მდგომარეობაზე. ექსპერტები მოსაზრებების დაფიქსირებისას აღნიშნავენ, რომ ქვეყანა შეიძლება გადაიქცეს საერთაშორისო მებრძოლების ეპიცენტრად, ტერორისტებისთვის სასურველ ადგილად, კვლავ მოიმატოს ნარკო და ადამიანების ტრეფიკინგის შემთხვევებმა შიდა კონფლიქტების ფონზე. ცხადია, ამას თან ერთვის ადამიანის უფლებების უხეში დარღვევებიც. ექსპერტები, ასევე, ასახელებენ იმ ფინანსურ გამოწვევებს, რაც აისახება მოსახლეობის სოციალურ მდგომარეობაზე. ერთ-ერთი რესპოდენტი აღნიშნავს, რომ ტალიბების მმართველობის მთავარი გამოწვევა საერთაშორისო აღიარების მოპოვებაა, რაც საერთაშორისო საზოგადოებისთვის მთავარ გამოწვევას წარმოადგენს.

ბოლო საკვლევ კითხვაზე, თუ რა ტიპის სახელმწიფოებრიობის პრობლემის წინაშე დგას ავღანეთი, ტალიბანის მმართველობის პირობებში - რესპოდენტები გამოთქვამენ სხვადასხვაგვარ ვარაუდს, თუმცა, თანხმდებიან, რომ შედეგი იქნება

ნეგატიური ქვეყნისათვის. ვინაიდან, ავღანეთი დგას საერთაშორისო არაღიარების, ადამიანის უფლებების დარღვევების, ეკონომიკური და ჰუმანიტარული კრიზისის, განათლებისა და ჯანდაცვის სისტემების ჩამოშლის გამოწვევების წინაშე, რაც ამწვავებს ქვეყნის უსაფრთხოების მდგომარეობას. ერთ-ერთი ექსპერტის მოსაზრებით, შექმნილ მდგომარეობაში მთავარ როლს ასრულებს ის ტოტალიტარული მმართველობა და იზოლაციონალიზმის პოლიტიკა, რაც არჩეული აქვს ტერორისტულ ორგანიზაცია ტალიბანს, რომელიც ცდება დემოკრატიული მართვის ფორმას და იწვევს გაურკვევლობასა და შიშს მოსახლეობაში.

დასკვნა

ავღანეთის სახელმწიფოს ფორმირებამ ხანგრძლივი და რთული პროცესი გაიარა. ქვეყანა ჩამოყალიბებისა და განვითარების ეტაპზე სხვადასხვა გამოწვევების წინაშე აღმოჩნდა. სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი ადგილმდებარეობის გამო, ავღანეთის დაპყრობას თითქმის ყველა იმპერია ცდილობდა. ყოველივე ამის გათვალისწინებით, ავღანელ ხალხს მუდმივად უწევდა ბრძოლა დამოუკიდებლობის მოსაპოვებლად და მის შესანარჩუნებლად.

აღმოსავლეთის რეგიონში მიმდინარე რთული პოლიტიკური პროცესები, კონკრეტულად კი პოლიტიკური ისლამის _ ისლამიზმის ჩამოყალიბება და მასთან დაკავშირებული გლობალური პრობლემები, აისახა ავღანეთზეც. ისლამიზმის განვითარებისათვის ქვეყნის ნიადაგი საკმაოდ ნოყიერი აღმოჩნდა. ამის დასტურია ის, რომ უკვე გასული საუკუნის 60-იანი წლებიდან ავღანეთში ჩამოყალიბდა არაერთი ისლამისტური ორგანიზაცია, რომელთა იდეოლოგიებიც „მუსლიმი ძმები“ იყვნენ. ისლამიზმის გავრცელებას და ავღანეთის პოლიტიკურ ცხოვრებაში მათი როლის ზრდას ხელი შეუწყო ქვეყანაში, როგორც საბჭოთა ჯარების შესვლამ, ისე აშშ-ისა და მისი მოკავშირეების ჩართვამ.

ისლამიზმი იმდენად გაძლიერდა ავღანეთში, რომ XX საუკუნის 90-იან წლებში, ქვეყნის ხელისუფლების სადავეები ისლამისტურმა ორგანიზაცია ტალიბანმა ხელში აიღო და დროის მცირე მონაკვეთში მთელ ქვეყანაზე გაავრცელა ძალაუფლება. ტალიბანის მმართველობის პირველი პერიოდი ხუთი წელი გაგრძელდა. ის უკიდურესად მძიმე აღმოჩნდა ქვეყნის, როგორც საშინაო, ისე საგარეო პოლიტიკის მხრივ. ვინაიდან, მათ ჩამოაყალიბეს ისლამისტური რეჟიმი და შეწყვიტეს გარე სამყაროსთან ურთიერთობა. საერთაშორისო თანამეგობრობის ქვეყნებისთვის მიუღებელი აღმოჩნდა ავღანეთის საშინაო და საგარეო პოლიტიკური კურსის ცვლილება.

ტალიბანის მმართველობის პირველი პერიოდის დასრულება უკავშირდება ავღანეთში უცხო ქვეყნის ჯარების შესვლას და მის შემდგომ განვითარებულ მოვლენებს. ამ სამხედრო მისიის მიზანი იყო დემოკრატიული მმართველობის ფორმირება ავღანეთში, ისლამისტური ორგანიზაცია ტალიბანის საბოლოო დამარცხება და მისი ჩამოშორება ქვეყნის სამხედრო თუ პოლიტიკური სარბიელიდან. თუმცა, ავღანეთისათვის რეალობა მოლოდინებისაგან მკვეთრად განსხვავებული აღმოჩნდა, რადგან ვერ მოხერხდა დასახული მიზნის მიღწევა ქვეყანაში. მოვლენების მსგავსად განვითარების ერთ-ერთ მიზეზი შეიძლება იყოს ამერიკის შეერთებული შტატების გავლენა ავღანეთში არსებულ პოლიტიკურ რეჟიმებზე (2001-2021 წწ). შეიძლება ითქვას, რომ ისინი ფაქტობრივად მარიონეტულ რეჟიმებს წარმოადგენდნენ, აშშ-ისა და მისი მოკავშირეების ხელში. აქედან გამომდინარე, ქვეყანაში დემოკრატიული პროცესები ვერ განვითარდა და ვერც ტალიბანის დამარცხება/შესუსტება მოხერხდა. მნიშვნელოვანია აღვნიშნოთ, რომ ტალიბები სერიოზულ წინააღმდეგობას უწევდნენ არა მხოლოდ უცხო ქვეყნის საბრძოლო ქვედანაყოფებს, არამედ ადგილობრივ ავღანურ ხელისუფლებებსაც.

ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, დემოკრატიული მმართველობის დამყარების შანსი მცირე იყო ავღანეთში. მიმდინარე მოვლენებმა

ქვეყანას მძიმე საშინაო და საგარეო პოლიტიკური ვითარება შეუქმნა. ავღანეთი, ასევე, უფრო სერიოზული გამოწვევების წინაშე აღმოჩნდა მას შემდეგ, რაც აშშ-ისა და ნატოს შეიარაღებული ძალები გავიდნენ ქვეყნიდან და ხელმეორედ დამყარდა ტალიბანის რეჟიმი. ავღანეთი მსოფლიოში ის ერთადერთი ქვეყანაა, რომელსაც ისლამისტურ-ფუნდამენტალისტური ორგანიზაცია – ტალიბანი მმართვეს უკვე სამი წელია.

ტალიბანმა, მმართველობის მეორე პერიოდშიც ისლამისტური რეჟიმი დაამყარა ქვეყანაში. არჩეული პოლიტიკური კურსის გამო, მსოფლიოს თითქმის არცერთი ქვეყანა არ აღიარებს მათ მმართველობას და შესაბამისად, იზოლირებული არიან გარე სამყაროსგან. მესამე წელია, რაც ტალიბანის ახალი რეჟიმი დამყარდა და დროის მცირე მონაკვეთის მიუხედავად, ქვეყანა უკვე სერიოზულ პრობლემების წინაშე აღმოჩნდა. ამ ეტაპზე, რთულია ზუსტი პროგნოზირება, როგორ განვითარდება მოვლენები, ტალიბები შეარბილებენ საშინაო პოლიტიკურ მძიმე კურსს და დაიწყებენ ურთიერთობას გარე სამყაროსთან, თუ შეინარჩუნებენ იზოლირებულ მდგომარეობას.

სადისერტაციო ნაშრომში წამოყენებული ჰიპოთეზა დადასტურდა - ისლამისტური ორგანიზაცია ტალიბანი დიდი ხანია მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ავღანეთის სახელმწიფოს პოლიტიკურ პროცესებში. მიუხედავად გარე აქტორების დიდი ძალისხმევისა, ამ ორგანიზაციის გავლენა და როლი ავღანეთში არ შესუსტებულა. პირიქით, ის უფრო მეტად გააქტიურდა და ბევრად უფრო ანგარიშგასაწევი ძალა გახდა, როგორც რეგიონული, ისე გარე აქტორებისათვის.

ინფორმაცია ნაშრომის აპრობაციის შესახებ

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის საგამოცდო კომისიაში დაცულ იქნა სამი კოლოკვიუმი და ერთი თემატური სემინარი.

სამი კოლოკვიუმი (თითოეული არის სადისერტაციო ნაშრომის ნაწილი)

კოლოკვიუმი N1 - ავღანეთის სახელმწიფო გამოწვევების ისტორიული და თეორიული საფუძვლები;

კოლოკვიუმი N2 - პოლიტიკური ისლამის როლის ზრდა და მისი გავლენა ქვეყნის პოლიტიკაზე;

კოლოკვიუმი N3 - ავღანეთის მონარქიული სახელმწიფო და მისი დასავლური პოლიტიკური ღირებულებები.

თემატური სემინარი (ემღვნება დარგის/ქვედარგის აქტუალურ საკითხს და არ წარმოადგენს სადისერტაციო თემის ნაწილს)

სამხედროების როლი არაბული გაზაფხულის პერიოდში თუნისის პოლიტიკურ ცხოვრებაში.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი შინაარსი გამოქვეყნებულია შემდეგ

პუბლიკაციებში:

სტატიები:

1. პოლიტო / LOGOS -კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პოლიტიკური კვლევების ინსტიტუტის სამეცნიერო ჟურნალი გამომცემლობა, თბილისი 2024, ხვიჩა ხოზრევანიძე, მაია კაპანაძე - ავღანეთი, როგორც ჰეგემონიური კონფრონტაციის არეალი.

საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციები:

1. საქართველო-ირანის პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული ურთიერთობისადმი მიძღვნილი მეექვსე საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია - ხვიჩა ხოზრევანიძე - კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი - „ისლამისტური მოძრაობის გააქტიურების მიზეზები ავღანეთში“.
2. კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის მეათე საერთაშორისო კონფერენცია - ხვიჩა ხოზრევანიძე - „ირანისტიკის განვითარების ეტაპები საქართველოში“.
3. სსიპ დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია, სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენციის ნაშრომთა კრებული 2021 წელი. ხვიჩა ხოზრევანიძე - „2016 წლის სამხედრო გადატრიალების მცდელობა თურქეთში და მისი შედეგები“.
4. Khvicha khosrevanidze, Maia kapanadze - „The 2016 Attempted Coup in Turkey and Its Outcomes“, The International Journal of Business Management and Technology.
5. Khvicha khosrevanidze - “Causes for the formation of the Taliban Islamic organization and initial period of its rule”, The International Journal of Business Management and Technology.

Caucasus International University

Right of Authorship

Khvicha Khozrevanidze

The Taliban and the Challenges of Afghanistan

Faculty of Social and Human Sciences

Doctoral Educational Program in Political Sciences

Abstract dissertation Presented for the degree of Doctor of Political Science

Tbilisi, 0142, Georgia

2024

52

The scientific paper was performed at the Doctoral Educational Program in Political Science of the Faculty of Social Sciences and Humanities, Caucasus International University.

Scientific supervisor:

Maia Kapanadze

Doctor of Historical Science, Caucasus International University associate professor

Official reviewers:

Tamar Kiknadze

Doctor of Political Science, Caucasus International University Professor

Simon Gureshidze

PhD in History, researcher of the Department of the Modern and Contemporary History of the Middle and Near East Countries, Academician Giorgi Tsereteli Institute of Oriental Studies.

Official Experts:

Davit Kukhalashvili

Doctor of History, Doctor of Professional Safety, Associate Professor of Caucasus International University

Lali Kharchilava

Doctor of International Relations.
Associate Professor of Technical University of Georgia

The defense of the dissertation will take place on November 27, 2024. at 15:00 pm, in the Dissertation Council of the Caucasus International University Faculty of Social Sciences.

Address: 0141, Tbilisi, Chargali Street N 73, Caucasus International University, Building I, Room 305.

The dissertation is available in the library of the Caucasus International University.

Secretary of the Dissertation Board Ketevan Shoshiashvili, Doctor of History, Associate Professor of the Caucasus International University

Annotation

The east still remains as the region full of chalanges for rhe whole world. Most of the eastern countries often face conflicts. All this is accompanied by the difficulties that are led by the actions of the Islamic-Fundamentalist organizations. All this go far beyond the region and become of global nature.

In this respect, Afghanistan and Afghan Islamic organization Taliban should be emphasized. The latter showed up in 1990s on the country's political and military arena. This organization made Afghanistan and its neighbourhood face severe challenges. Taliban succeeded in taking power in Afghanistan twice: firstly, in the end of 1990s and secondly, starting with 1990s. To reduce the negative outcomes of the Taliban activities, internal regional and external factors interfere with the political life of Afghanistan intensely. They aimed to weaken the Taliban positions and destroy it afterwards. Despite many attempts, it was impossible to weaken Taliban's positions but this organization succeeded in taking control of the country twice, as we noted above.

When the first period of the Taliban rule ended, the US and its allies tried to put this Islamic organization aside off Afghanistan's political arena. With this goal, the troops of the US and its allies entered Afghanistan. The military mission presence continued 20 years in the country. This period had a negative influence on the condition of the Afghan people and the condition of Taliban, US and its allies as well. For all this period, it was impossible to establish peace in Afghanistan. Despite long-term efforts, it was impossible to weaken Taliban and make it be far from the Afghan agenda.

Despite their 20-year efforts, the US and its allies had to leave Afghanistan and concede the rule for the Islamic organization Taliban again. Due to this step Afghanistan returned in the same reality, as it was in the initial period of the Taliban rule. Afghanistan is the only country in the world that is ruled by an Islamic organization. Therefore, the country faces gross challenges from the regional and world point of view as well.

The present thesis studies and analyses these problems. It broadly discusses a political condition that laid the foundation for the development of Islamism in Afghanistan. Afterwards, it gave a way to Taliban's activity on the Afghan political arena that continues again. In fact, the positions of this Islamic organization could not be weakened and Taliban remains a significant force and big challenge.

Information on the approval of the research

At the Caucasus International university's faculty of social sciences examination commission, three colloquium and one thematic seminar were defended.

The three colloquium (each constituting a part of the dissertation) are as follows:

Colloquium No. 1: The historical and theoretical foundations of state challenges in Afghanistan;

Colloquium No. 2: The Rise of political islam and its impact on the country's politics;

Colloquium No. 3: The monarchical state of Afghanistan and its western political values.

Thematic seminar (dedicated to a current issue in the field/subfield and not part of the dissertation topic)

The Arab Spring in Tunisia and its consequences.

The main content of the dissertation has been published in the following publications:

Articles:

1. **Polito / LOGOS** - Scientific Journal of the Institute of Political Studies at Caucasus International University, Publisher, Tbilisi 2024, Khvicha Khozrevanidze, Maia Kapanadze - *Afghanistan as a Field of Hegemonic Confrontation*.

International Scientific Conferences:

1. Khvicha Khozrevanidze - *"Attempted Military Coup in Turkey in 2016 and Its Consequences,"* David Aghmashenebeli National Defense Academy of Georgia, Proceedings of the Scientific-Practical Conference, 2021.
2. Sixth International Scientific Conference dedicated to the Political, Economic, and Cultural Relations between Georgia and Iran - Khvicha Khozrevanidze - Caucasus International University - *"Reasons for the Intensification of the Islamist Movement in Afghanistan."*
3. Tenth International Conference of Caucasus International University - Khvicha Khozrevanidze - *"Stages of Development of Iranian Studies in Georgia."*
4. Khvicha khozrevanidze, Maia kapanadze - „The 2016 Attempted Coup in Turkey and Its Outcomes“, The International Journal of Business Management and Technology.
5. Khvicha khozrevanidze - “Causes for the formation of the Taliban Islamic organization and initial period of its rule”, The International Journal of Business Management and Technology.